

Різдвяні чудеса доброти

Уже відомий нашим небайдужим краям благодійний ярмарок «Чужих дітей не буває», що його організовує на підтримку онкохворих дітей православний центр «Благо» Полтавської єпархії, цього разу відбувся у рамках Різдвяної Архієрейської ялинки. Новий формат був вимушений, адже захід планували провести днем раніше, 9 січня, разом із традиційним Різдвяним вечором духовної і вокально-хорової музики, який уже багато років збирає вщерть наповнену залу в Палаці дозвілля «Листопад». Корективи внесла сумна новина про трагедію з українським літаком в Ірані та+ загальнонаціональний день жалоби за загиблими в небі. Однак і форс-мажорна зміна локації та дати проведення благодійного ярмарку не завадила волонтерам зібрати грошову допомогу (близько 21 тисячі гривень), якої так потребують маленькі пацієнти онкогематологічного відділення Полтавської міської дитячої клінічної лікарні.

Благодійний ярмарок «Чужих дітей не буває» розгорнувся у фойє Полтавського міського Будинку культури. З порогу відвідувачів зустрічав фотостенд від Богородицького Горбанівського жіночого монастиря, де поряд із зображеннями чудотворної Горбанівської ікони Божої Матері та текстом молитви «Заступнице і Похвало землі нашої Полтавської...» ясніли зворушливі світлини дітлахів у Божому храмі.

На столиках зі строкатим ярмарковим крамом — рукодільні вироби, створені вихованцями недільних шкіл та небайдужими полтавцями, які відгукнулися на заклик волонтерів центру «Благо» і пожертвували

для доброї справи свої витвори. Але найбільше на ярмарку було різноманітної випічки: трішки піріжків і незліченний асортимент тістечок. Найпростіші смаколики коштували від семи гривень. Зайве й говорити, що й ті хлопчики та дівчатка, які прийшли на Різдвяну Архієрейську ялинку, щоб славити народження Богонемовляти зі сцени, і ті, які поспішали з батьками до глядацької зали, щоб щиро аплодувати їм, не минали столиків із улюбленими ласощами. Скриньки для пожертв з написами «Чужих дітей не буває» поволі наповнювалися. Як то кажуть, з миру по нитці...

— Ми завжди радімося з лікарями у відділенні, кому з дітей на даний момент найбільше потрібна допомога, — розповів ігумен Афанасій (Бідний). — У зв'язку з тим, що ярмарок мав відбутися вчора, сьогодні він дещо менших масштабів, але сподіваємося, що все вдасться. Ми вже давно відвідуємо маленьких пацієнтів онкогематологічного відділення. Для них дуже важливе розуміння, що вони в своїй боротьбі з хворобою не самотні. Онкодіагноз — це не вирок, це боротьба. І будь-якій людині, а тим більше дитині, яка постійно перебуває в лікарняних стінах, якій постійно роблять уколи, пункції, якій постійно боляче, важливо відчувати, що хтось є поряд, що хтось її підтримує.

Прихожанка полтавського храму святого преподобного Серафима Саровського Олена Малохліб виготовила для ярмарку чималеньке товариство янголят із синтепону, флісу й капрону. В кожного в рученятах — серце як символ сердечної подяки за доброту тим, хто приєднається до благодійної акції. Солодкі трубочки для ярмарку пані Олені допомагав випікати син Артемко. Дванадцятирічний хлопчик уже три роки служить паламарем у Серафимівському храмі.

— Навчаю сина ніколи не залишатися байдужим до чужої біди, допомагати хворим дітям та інших здорових ровесників спонукати до цього, —

поділилася Олена Малохліб. — Знаю, наскільки це важливо, оскільки сама працюю в навчально-реабілітаційному центрі для дітей із вадами розвитку.

— Я розумію, що іншим дітям теж хочеться бути щасливими. І мені хочеться їм допомагати, — каже Артемко.

Жвава торгівля кипіла біля столиків, де пропонували смаколики, випечені сестрами Полтавського Хрестовоздвиженського жіночого монастиря. Волонтери центру «Благо» припрошували до розмаїття барвистих жіночих прикрас для волосся, виготовлених зі стрічок у вигляді квітів.

— Чимало з цих аксесуарів створили батьки та інші близькі люди дітей, які борються з онкохворобою, — зазначила волонтерка Ольга Матюх. — В'язані речі нам передали для благодійності люди, в яких удома є в'язальна машинка. Загалом багато людей намагаються послужити своїми вміннями добрій справі. Їхні вироби продаються на сторінках нашого центру в соцмережах.

Благодійний ярмарок відбувся з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа. Його Високопреосвященство також узяв у ньому безпосередню участь. Зі словами Різдвяних вітань Владика Филип звернувся до учасників і гостей Архієрейської ялинки вже по завершенню мистецького дійства на сцені:

— Бажаю вам Божої ласки, Божої допомоги. Прикликаю на всіх вас Боже благословення. Христос народився!

«Славимо Його», — лунало у відповідь.

Того дня малеча разом із дорослими нагадувала всім і кожному, що Спаситель щороку «рождається» у людській душі, яка прагне чистоти й істини, що у велике свято треба не для себе сподіватися подарунків, а послужити Господу, тобто допомогти стражденому ближньому.

Вікторія Корнєва

Зверніть увагу

Православні магазини, що знаходилися в ТРЦ «Київ» та в районі Центрального ринку, змінили місцеперебування. Запрошуємо завітати до православного магазину за новою адресою:
вул. Європейська, 66
(колишнє приміщення магазину «Океан» поблизу Свято-Пантелеймонівського храму)

ПРОСИМО ВАШИХ ПОЖЕРТВ НА БУДІВНИЦТВО

**ХРАМУ
СВЯТОГО АПОСТОЛА
АНДРІЯ ПЕРВОЗВАНОВОГО
МІСТА ПОЛТАВИ**

Р/р 26004054616894
у філіалі Полтавського
регіонального управління
Приватбанку
МФО 331401, код 26304890

Сердечно дякуємо всім
відомим і невідомим благодійникам!

День пам'яті святої великомучениці Варвари

✠ У день пам'яті святої великомучениці Варвари, 17 грудня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип звершив Божественну літургію в храмі на честь мученика Іоанна Воїна міста Полтави. Його Високопреосвященству співслужили благочинний Полтавського міського округу протоієрей Іоанн Корнієнко, прес-секретар єпархії протоієрей Миколай Довганич, клірики храму та духовенство міста.

Піснесліви Божественної літургії виконував архієрейський квартет під керуванням протодиякона Георгія Лінда. Проповідь виголосив протоієрей Миколай Довганич.

За літургією була піднесена сугуба молитва про мир в Україні.

З благословення Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Онуфрія, благодійник храму Володимир Володимирович Юрко був нагороджений орденом великомученика Георгія Побідоносця.

Після богослужіння Владика звернувся до віруючих з архіпастирським словом і благословив усіх.

Митрополит Филип очолив паломницьку групу єпархії до святинь Мілана

✠ З благословення Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Онуфрія, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип очолив паломницьку групу Полтавської єпархії, яка напередодні дня пам'яті святителя Миколая Мирлікійського вирушила до святинь Мілана (Італія). До складу паломницької групи увійшли священнослу-

жителі Полтавської єпархії протодиякон Олександр Дубовий, протодиякон Георгій Лінд, диякон Михайл Костенко.

У день пам'яті святителя Миколая, 19 грудня, паломники молилися в древньому храмі Сан-Віто, що належить Свято-Амвросіївській православній громаді Мілана. На запрошення настоятеля парафії архімандрита Амвросія (Макара) Високопреосвя-

щенніший митрополит Филип очолив Божественну літургію. Його Високопреосвященству співслужили настоятель і духовенство храму. За Божественною літургією була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Православної Церкви.

Після завершення богослужіння митрополит Филип звернувся до парафіян з архіпастирським словом та благословив усіх.

День пам'яті святителя Амвросія Медіоланського

✠ У день пам'яті святителя Амвросія, єпископа Медіоланського, 20 грудня, з благословення Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Онуфрія і на запрошення настоятеля парафії святителя Амвросія Медіоланського в Мілані архімандрита Амвросія (Макара) Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип очолив

Божественну літургію в базиліці Сант-Амброджо, в якій спочивають чесні мощі святителя. Його Високопреосвященству співслужили настоятель Свято-Амвросіївського приходу архімандрит Амвросій (Макар) і численне духовенство. За Божественною літургією була піднесена сугуба молитва за мир в Україні та єдність Православної Церкви.

Після літургії в крипті базиліки біля мощей святителя Амвросія було звершено молебень.

По завершенні богослужіння митрополит Филип звернувся до віруючих з архіпастирським словом та благословив усіх.

Єпархіальна хроніка

17 грудня, у день пам'яті святої великомучениці Варвари, храмово свято відзначила громада Свято-Варварівського храму села Лисівка Гадяцького району. Божественну літургію у цей день звершив благочинний Гадяцького округу протоієрей Ігор Цебенко у співслужінні духовенства благочиння.

Протягом двох тижнів перед днем пам'яті святителя Миколая, архієпископа Мир Лікійських, чудотворця, полтавці розкупили у полтавських храмах дві тисячі «миколайчиків» — святкових пісних пряників. Їх випекли і розмалювали у проскурні Полтавської єпархії волонтери православного центру «Благо», що діє при єпархіальному відділі соціального служіння і благодійництва. Таким чином і волонтери, які

потрудилися над виготовленням печива, і люди, які придбали ці традиційні смачні подарунки своїм близьким, підтримали хворих дітей дитячих відділень Полтавського обласного клінічного протитуберкульозного диспансеру, Полтавської обласної психіатричної лікарні і гематологічного відділення Полтавської міської дитячої лікарні. На кошти, виручені з продажу «миколайчиків», для маленьких пацієнтів медичних закладів було придбано подарунки. І, звичайно, вони теж куштували пряники.

19 грудня настоятель Свято-Успенського храму села Старі Санжари Новосанжарського району протоієрей Василій Антонь привітав дітей з днем пам'яті святителя Миколая Чудотворця: спочатку тих, які завітали до храму,

а потім у дитячих садочках сіл Старі Санжари та Полузир'я.

19 грудня вихованці недільної школи храму святих мучениць Віри, Надії, Любові і матері їхньої Софії міста Полтави привітали прихожан з днем пам'яті святителя Миколая невеликим концертом. Після виступу всі діти отримали солодощі.

19 грудня настоятель храму села Човно-Федорівка Зінківського району протоієрей Михайл Строган вручив 320 солодких подарунків. Першими священик привітав дітей, які брали участь у Божественній літургії. Після цього отець Михайл відслужив святковий молебень в селах Покровське, Артелярщина та Пишненки, по завершенню яких теж порадував

малечу подарунками. Наприкінці у Пишненках пастир завітав із поздоровленнями та духовною бесідою і до людей похилого віку, які перебувають у будинку престарілих.

19 грудня настоятель храму на честь ікони Пресвятої Богородиці «Достойно єсть» села Кукобівка Решетилівського району священик Василій Ярема після Божественної літургії разом з сестрами Полтавського Хрестовоздвиженського монастиря відвідав сільську школу та дитячий садок. Наприкінці духовної бесіди священик вручив дітям солодкі подарунки.

22 грудня у Свято-Вознесенському храмі міста Полтави після Божественної літургії відбулося дитяче свято на честь святителя Миколая,

архієпископа Мир Лікійських, чудотворця.

22 грудня, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, відбулося виїзне заняття вихованців недільної школи храму святого апостола Андрія міста Полтави. Після концерту в храмі діти відвідали «Місцеву кав'ярню», де не просто поласували солодощами й отримали задоволення від ароматних шоколадних напоїв, а ще й пройшли майстер-клас з приготування кондитерських виробів з отриманням сертифікатів. Батьки і діти вдячні за тепло сердець, сімейний затишок, привітний прийом, чудовий настрій усім, хто причетний до підготовки та проведення цього незвичайного святкового заняття.

Неділя 27-ма після П'ятидесятниці

✠ У неділю 27-му після П'ятидесятниці, день, коли Свята Церква святкує зачаття праведною Анною Пресвятої Богородиці, 22 грудня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип звершив Божественну літургію в Свято-Макаріївському кафедральному соборі міста Полтави. Його Високопреосвященству співслужили ключар собору протоієрей Миколай Довганич і соборне духовенство.

За Божественною літургією була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Православної Церкви.

Після богослужіння відбувся виступ вихованців недільної школи, присвячений дню пам'яті святителя Миколая.

Освячення накупольного хреста

✠ Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип 22 грудня освятив накупольний хрест, що завершить оновлений центральний купол головного собору Полтавського Хрестовоздвиженського монастиря. За богослужінням молилися настоятелька жіночої обителі ігуменя Сергія з сестрами, духовенство і парафіяни.

У своєму слові митрополит Филип пояснив значення Животворящего Хреста Господнього для людського спасіння, привітав присутніх із знаменною подією освячення хреста та подякував усім, хто брав участь в зведенні купола.

День пам'яті святителя Іоасафа

✠ У день пам'яті Святителя Іоасафа, єпископа Белгородського, 23 грудня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип звершив Божественну літургію в храмі святих мучениць Віри, Надії, Любові і матері їхньої Софії міста Полтави. Його Високопреосвященству співслужили секретар єпархії протоієрей Михаїл Волощук, прес-секретар протоієрей Миколай Довганич, благочинний Полтавського районного округу протоієрей Іоанн Корнієнко, клірики храму і міське духовенство.

За Божественною літургією була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Православної Церкви. Проповідь виголосив протоієрей Сергій Касьяненко.

Після богослужіння Владика звернувся до віруючих з архіпастирським словом і благословив усіх.

Неділя святих праотців

✠ У неділю 28-му після П'ятидесятниці, святих праотців, 29 грудня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип звершив Божественну літургію в Свято-Макаріївському кафедральному соборі міста Полтави. Його Високопреосвященству співслужили ключар собору протоієрей Миколай Довганич та соборне духовенство. За Божественною літургією

була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Православної Церкви. Після богослужіння Владика звернувся до віруючих з архіпастирським словом і благословив усіх.

Передостанню неділю перед Різдом Христовим Церква присвячує згадці святих праотців. Чому? Бо ці, за словом святителя Феофана Затворника, істинно великі люди були справжніми виконавцями волі Божої. Вони стали прабатьками Спасителя й усіх старозавітних праведників, які очікували прихід Месії.

Єпархіальна хроніка

22 грудня, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, у Духовно-просвітницькому центрі Свято-Миколаївського собору міста Горішні Плавні після Божественної літургії (яку було звершено у Покровському храмі) та святкового чаювання відбулося дитяче свято на честь святителя Миколая, архієпископа Мирлікійського. На святі вихованці молодшої групи декламували вірші, співали пісні на честь святителя, а вихованці середньої та старшої груп поставили виставу «Чудовий порятунок». Насамкінець святий Миколай та його помічники привітали дітей, батьків і гостей зі святом та вручили їм подарунки.

22 грудня, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, в Полтавському Будинку культури залізничників відбувся святковий вечір на честь святителя Миколая Чудотворця. Організаторами концерту виступили єпархіальний відділ соціального служіння і благодійності під керівництвом протоієрея Андрія Сімона і приход храму Різдва Пресвятої Богородиці на чолі з настоятелем протоієреєм Михаїлом Бабичем. У заході брали участь маленькі парафіяни та вихованці полтавських недільних шкіл. Зі сцени лунали святкові піснеспіви, вірші, танцюристи кружляли у танку, була поставлена і вистава. Після концерту артистам і глядачам організатори запропонували святкову трапезу.

22 грудня, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, в Полтавському Хрестовоздвиженському монастирі пройшов святковий ранок недільного дитячого садочка. Вихованці недільної школи монастиря після пізньої літургії привітали сестер і прихожан обителі з минулим святом святого Миколая та підготували невеличкий концерт.

24 грудня, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа та на запрошення телеканалу «Центральний», делегація Полтавської єпархії на чолі з секретарем єпархії протоієреєм Михаїлом Волощуком і прес-секретарем протоієреєм Миколаєм Довга-

ничем завітала у велику залу Полтавського художнього музею — Галереї мистецтв імені М. Ярошенка на урочистий захід, присвячений річниці телеканалу. Протоієрей Михаїл Волощук від імені керуючого єпархії Високопреосвященнішого митрополита Филипа привітав співробітників телеканалу, побажав їм Божої допомоги у нелегкій праці, наснаги для звершення добрих справ, а на знак видимого Божого благословення і на молитовну пам'ять подарував Тихвінську ікону Божої Матері.

У новорічну ніч з 31 грудня на 1 січня, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, в храмах Полтави було звершено Божественні літургії. Так, за нічним урочистим

богослужінням молилися прихожани Свято-Макаріївського кафедрального собору.

У Полтавському Хрестовоздвиженському монастирі за годину до новорічної півночі звершили молебень на Новий рік з проханнями до Всеблагого Господа благословити рік прийдешній та пробачити провини і гріхи, скоєні в минулому році. А рівно опівночі розпочалася Божественна літургія, за якою разом з гостями і прихожанами молилися настоятелька монастиря ігуменя Сергія з сестрами. Богослужіння завершували клірики монастиря. До Святої Трапези Господньої приступили понад п'ятдесят причасників. Завершилося богослужіння привітаннями з Новим роком та благими побажаннями Божих благословень у ньому.

День пам'яті святого пророка Даниїла

✠ У день пам'яті святого пророка Даниїла, 30 грудня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип за Божественною літургією в Полтавському Хрестовоздвиженському жіночому монастирі молитовно відзначив 18-ту річницю архієрейської хіротонії. Його Високопреосвященству співслужили вікарій Полтавської єпархії єпископ Новосанжарський Веніамін, секретар єпархії протоієрей Михаїл Волощук, прес-секретар єпархії Миколай Довганич, благочинні і духовенство єпархіяльних округів.

Проповідь виголосив благочинний Зіньківського округу протоієрей Іоанн Бабич.

Піснеспіви Божественної літургії виконав чоловічий архієрейськими квартет під керуванням протодиякона Георгія Лінда.

За Божественною літургією була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Православної Церкви.

Після богослужіння зі словами привітання до Владики звернувся благочинний Полтавського міського округу протоієрей Іоанн Корнієнко, привітали свого Владику і всі присутні, після чого архіпастир благословив віруючих.

Всенічне бдіння напередодні неділі 29-ї після П'ятидесятниці

✠ Напередодні неділі 29-ї після П'ятидесятниці, перед Різдвом Христовим, святих отців, 4 січня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип очолив всенічне бдіння в Свято-Макаріївському кафедральному соборі міста Полтави. Його Високопреосвященству співслужили клірики собору. На утрени, після читання Євангелія на поліелеї, Його Високопреосвященство помазав усіх освяченим елеєм.

Неділя святих отців

✠ У неділю 29-ту після П'ятидесятниці, перед Різдом Христовим, святих отців, 5 січня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип звершив Божественну літургію в Свято-Макаріївському кафедральному соборі міста Полтави. Його Високопреосвященству співслужили ключар собору протоієрей Миколай Довганич і соборне духовенство.

За Божественною літургією була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Православної Церкви. Після богослужіння Владика звернувся до віруючих з архіпастирським словом і благословив усіх.

Єпархіяльна хроніка

5 січня, у дні шкільних канікул, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, відбулася екскурсія учнів недільної школи храму святого апостола Андрія Первозваного міста Полтави в Полтавський краєзнавчий музей. Діти разом з батьками оглянули експозиції музею. Непідробний інтерес у дітлахів викликала експозиція, присвячена історії становлення Полтавського мотоболу. Діти з цікавістю знайомилися з транспортними засобами, розглядали дипломи, нагороди, кубки, екіпіровку спортсменів, ставили чимало питань і отримували на них кваліфіковані

відповіді. І батьки, і діти отримали задоволення від проведеного разом дня, подякували співробітникам музею за змістовні розповіді.

7 січня, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, відбувся Різдвяний флешмоб за участю духовенства Полтавської єпархії. Після вечірнього богослужіння зведений хор Полтавської єпархії під керуванням регента дякона Михаїла Костенка виконав колядки біля головної ялинки Полтави. Послухати колядників і навіть підспівати їм зібралося чимало охочих.

7 січня після ранньої Божественної літургії в храмі святого апостола Андрія Первозваного міста Полтави відбулося дитяче свято «Христос народився, славімо Його!» Вихованці недільної школи показали театралізоване дійство, декламували вірші, співали колядки. Після виступу в храмі діти взяли участь і в привітанні з Різдом Христовим ігумені Сергії та насельниць Полтавського Хрестовоздвиженського жіночого монастиря. Останню колядку «Ой, радуйся, земле» разом з дітьми співали усі присутні в храмі. Після свята діти отримали солодкі подарунки.

7 січня, в день Різдва Христового, клірик Полтавського Хрестовоздвиженського монастиря ієрей Георгій Шепіда і кілька насельниць обителі відвідали обласну лікарню імені М. В. Скляфосовського. Там вони привітали зі світлим святом Різдва медперсонал і пацієнтів відділення травматології та нефрології. Священик коротко розповів про історію пришестя у світ Спасителя, про значення цієї події для кожної людини, а також побажав хворим якнайшвидшого одужання. Сестри монастиря приєдналися до поздоровлень і вручили всім присутнім солодкі подарунки.

8 січня, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, вихованці недільної школи полтавського храму Андрія Первозваного після Божественної літургії привітали з Різдом Христовим полтавців. Вони заспівали колядки у Полтавському художньому музеї імені Миколи Ярошенка, для співробітників компанії «Полтехкомплект», оптового складу «Скриня», в спортивному залі «Спортлайф», у ресторанах «Версаль», «Галушка», «Баранчик», інших полтавських закладах. Дітям подарували багато іграшок і фруктів.

Навечір'я Різдва Христового

✙ У Різдвяний святвечір, 6 січня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип очолив святкове всенічне бдіння в Свято-Макаріївському кафедральному соборі міста Полтави. Його Високопреосвященству співслужили клірики кафедрального собору. На утрени, після читання Євангелія на поліелеї, Його Високопреосвященство помазав усіх парафіян освяченим елеєм.

Після богослужіння Владика звернувся до віруючих з архіпастирським словом, привітав і благословив вірян.

За традицією, у храмі співали Різдвяні пісні та колядки.

Різдво Христове

✙ У день свята Різдва Христового, 7 січня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський, Филип звершив Божественну літургію в Свято-Макаріївському кафедральному соборі міста Полтави.

Його Високопреосвященству співслужили ключар собору протоіерей Миколай Довганич і соборне духовенство.

Христос народився!

✙ У день свята Різдва Христового, 7 січня, віце-ректор Полтавської Місіонерської Духовної семінарії Преосвященний єпископ Новосанжарський Веніамін звершив Божественну літургію у Свято-Миколаївському соборі Архієрейського подвір'я міста Горішні Плавні. Його Преосвященству співслужили благочинний Горішньоплавнівського округу, духівник семінарії протоіерей Георгій Граб, викладачі семінарії у священному сані та клірики собору.

Тексти Святого Письма були прочитані церковнослов'янською та українською мовами.

Після читання Святого Євангелія архіпастир прочитав Різдвяне послання Предстоятеля Української Православної Церкви Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Онуфрія.

За богослужінням була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Православної Церкви.

Після літургії Владика Веніамін привітав вірян зі святом, звернувся до них з архіпастирським словом та благословив усіх.

Вечірнє богослужіння у день Різдва Христового

✙ Увечері першого дня свята Різдва Христового, напередодні Собору Пресвятої Богородиці, 7 січня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип звершив вечірнє богослужіння в Свято-Макаріївському кафедральному соборі міста Полтави. Його Високопреосвященству співслужили секретар єпархії протоіерей Михаїл Волощук, ключар собору протоіерей Миколай Довганич, благочинний Полтавського міського округу протоіерей Іоанн Корнієнко, благочинний Полтавського районного округу протоіерей Олександр Антонюк, благочинні округів та духовенство єпархії.

Протоіерей Миколай Довганич прочитав Різдвяне послання Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, а протоіерей Іоанн Корнієнко привітав Владика з Різдвом від імені духовенства єпархії.

Після богослужіння Владика звернувся з архіпастирським словом, привітав віруючих та благословив усіх.

Хор виконував Різдвяні пісні та колядки.

Єпархіальна хроніка

8 січня стараннями настоятеля Свято-Успенського храму села Старі Санжари Новосанжарського району протоіерея Василя Антоня в селі Кунцеве відбувся Різдвяний концерт.

9–11 січня, у святкові Різдвяні дні, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, для вихованців Духовно-просвітницького центру Свято-Миколаївського собору міста Горішні Плавні відбувся триденний зимовий табір. Його організували директор центру, викладач Полтавської Місіонерської Духовної семінарії

протоіерей Георгій Коваленко і вчитель середньої вікової групи Олександр Анатолійович Кудрич. День у таборі розпочинався зі спільної молитви у Покровському храмі. Далі слідував урок з біблійної тематики, після чого для дітей проводилися різні конкурси на тему Різдва та цікаві інтелектуальні ігри.

11 січня театральна група «Сімейна школа природи» Свято-Георгіївського храму села Нижні Млини Полтавського району відвідала Горбанівський геріатричний пансіонат ветеранів війни та праці міста Полтави. Вихованці недільної школи привітали

усіх присутніх з Різдвом Христовим.

12 січня, в неділю після Різдва Христового, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, в дитячій недільній школі Полтавського Хрестовоздвиженського жіночого монастиря відбувся святковий ранок, присвячений Різдву Христовому. Діти показали невеличку виставу про народження в світ Спасителя. Після цього всім було запропоновано солодкий стіл.

12 січня, в неділю після Різдва Христового, в Хрестовоздвиженський

монастир, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, з Різдвяними привітаннями завітала недільна школа храму святих мучениць Віри, Надії, Любові і матері їхньої Софії. У виконанні дітей прозвучали Різдвяні колядки. Велика кількість сестер і прихожан монастиря з задоволенням насолодилися виступом дітей. Маленьким артистам вручили подарунки. Потім для гостей і дітей монастирської недільної школи була приготована святкова трапеза.

15 січня, в день пам'яті святого преподобного Серафима Саровського

секретар Полтавської єпархії протоіерей Михаїл Волощук, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, очолив Божественну літургію в Свято-Серафимівському храмі Полтави. Його Високопреподобію співслужили клірики храму та духовенство єпархії. Зі словом проповіді до прихожан звернувся ігумен Афанасій (Бідний). За богослужінням була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Святого Православ'я. На завершення літургії відбувся хресний хід навколо храму, всім вірним була запропонована святкова трапеза.

Собор Пресвятої Богородиці

✙ На другий день Різдва — день святкування Собору Пресвятої Богородиці, 8 січня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип звершив Божественну літургію в Свято-Успенському кафедральному соборі міста Миргорода. Його Високопреосвященству співслужили секретар єпархії протоієрей Михайл Волощук, прес-секретар протоієрей Миколай Довганич, благочинний Миргородського округу протоієрей Іоанн Созанський і духовенство благочиння.

За Божественною літургією була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Православної Церкви.

Після запричасного вірша протоієрей Миколай Довганич зачитав Різдвяне послання Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Онуфрія.

За старанні труди на благо Української Православної Церкви були нагороджені благословенними Архієрейськими грамотами активні парафіяни та благодійники храму: Людмила Іванівна Кузовкіна, Степан Антонович Прожиралик, Галина Ігнатівна Прожиралик, Ганна Тимофіївна Синельник, Світлана Іванівна Цибульська, Валентина Тимофіївна Ляхно, Петро Сергійович Зеруцький, Ольга Миколаївна Ольхова, Віталій Михайлович Святенко, Ганна Тихонівна Цись, Віра Григорівна Гирка, Микола Петрович Дальченко, Ганна Петрівна Омельченко.

З благословення Предстоятеля Української Православної Церкви Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Онуфрія, за старанні труди на благо Церкви Христової та з нагоди 50-річчя від дня народження митрополит Филип нагородив Марію Іванівну Товстак орденом святої великомучениці Катерини I ступеня.

Після богослужіння Владика звернувся з архіпастирським словом та благословив усіх.

Пам'ять апостола, первомученика і архідиякона Стефана

✙ У день пам'яті апостола, первомученика і архідиякона Стефана, 9 січня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип звершив Божественну літургію в Спаській церкві міста Полтави. Його Високопреосвященству співслужили секретар єпархії протоієрей Михайл Волощук, прес-секретар Миколай Довганич, благочинний Полтавського міського округу протоієрей Іоанн Корнієнко, благочинний

Освячено каплицю

✙ У день святкування Собору Пресвятої Богородиці, 8 січня, з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, віцектор Полтавської Місіонерської Духовної семінарії Преосвященний єпископ Новосанжарський Веніамін звершив чин освячення новозбудованої каплиці на честь святих первоверховних апостолів Петра і Павла у селі Кунцеве Новосанжарського району. Владиці

Полтавського районного округу протоієрей Олександр Антонюк, клірики храму та міське духовенство.

За Божественною літургією була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Православної Церкви.

На заупокійній літії Високопреосвященніший Владика помолився за упокій трагічно загиблих в авіакатастрофі літака МАУ під Тегераном.

Після запричасного вірша протоієрей Миколай Довганич прочитав Різдвяне послання Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа.

Наприкінці богослужіння Владика звернувся з архіпастирським словом та благословив усіх.

співслужили настоятель Свято-Успенського храму села Старі Санжари протоієрей Василь Антонь, викладач семінарії протоієрей Яков Прутян, духовенство Новосанжарського благочиння. Після освячення Владика звернувся до присутніх зі словом проповіді та благословив усіх. За старанні труди на благо Української Православної Церкви благодійники були нагороджені благословенними Архієрейськими грамотами.

Архіпастиря віряни вітали співом Різдвяних колядок.

Зверніть увагу

Шановні читачі! Запрошуємо вас відвідати сторінки Полтавської єпархії у соцмережах

<https://www.facebook.com/pravpoltava/>

<https://www.youtube.com/channel/UCmlCfTBOvNDmEEECpEQpsOw/>

https://www.instagram.com/poltava_diocese/

Читайте і переглядайте відеосюжети, шукайте корисну для себе інформацію, радьте рідним і знайомим, підписуйтесь та робіть репости.

Неділя 30-та після П'ятидесятниці

✠ У неділю 30-ту по П'ятидесятниці, після Різдва Христового, в день пам'яті праведних Йосифа Обручника, Давида царя і Якова, брата Господнього, 12 січня, Високопреосвященніший митрополит Полтавський і Миргородський Филип очолив Божественну літургію в Мгарському Спасо-Преображенському монастирі. Його Високопреосвященству співслужили секретар єпархії протоієрей Михайл Волощук, прес-секретар протоієрей Миколай Довганич, духовенство обителі.

За Божественною літургією була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Православної Церкви.

Після запричасного вірша архімандрит Макарій звернувся до численних віруючих зі словом проповіді.

По завершенні богослужіння Владика звернувся з архіпастирським словом і благословив усіх.

День пам'яті праведних Йосифа Обручника, Давида царя і Якова, брата Господнього

✠ У неділю 30-ту після П'ятидесятниці, після Різдва Христового, в день пам'яті праведного Йосифа Обручника, Давида царя і Якова, брата Господнього, 12 січня, на запрошення Високопреосвященнішого архієпископа Кременчуцького і Лубенського Миколая та з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, віце-ректор Полтавської Місіонерської Духовної семінарії Преосвященний єпископ Новосанжарський Веніамін відвідав Свято-Троїцький храм міста Кременчука.

За Божественною літургією Владика віце-ректор співслужив архієпископу Кременчуцькому і Лубенському Миколаю. Преосвященним Владикам співслужили настоятель храму протоієрей Анатолій Дружко, духовенство храму та єпархії.

За богослужінням була піднесена сугуба молитва про мир в Україні та єдність Святого Православ'я.

Після завершення літургії архіпастирі привітали настоятеля храму протоієрея Анатолія Дружко з 40-річчям з дня народження та побажали й надалі трудитися на славу Христової Церкви. До привітань долучилися священнослужителі і парафіяни.

СВЯТА

До святого Миколая в науку

Зособливим нетерпінням очікують діти прихід святого Миколая. Добрі посмішки, турботливі погляди, нарешті, подарунки на всі смаки... Ну, чого ще побажати дітворі? А побажати можна одного: навчитися і самим дарувати любов та турботу всім, хто потребує підтримки.

Що засвоєння уроків доброти проходить із користю для маленьких полтавців, вкотре засвідчує проведення щорічних святкових вечорів на честь святителя Миколая. Діти і дорослі збираються у Палаці культури залізничників. На сцену виходять вихованці і педагоги недільних шкіл міста, і дійство розпочинається.

Як і торік, організацію заходу взяла на себе група волонтерів православного молодіжного центру «Благо» під керівництвом очільника єпархіального відділу соціального служіння і благодійництва протоієрея Андрія Сімона. На його думку, святкування ось у такому, майже родинному, колі завжди спрацьовує на об'єднання. І це не лише результат виховної роботи. Самий приклад життя святителя, ставлення до людей у різних, почасти тяжких ситуаціях показує, як слід поводити себе: цінувати добрі взаємини, втілювати духовні настанови Господа.

Тож діти, виходячи на сцену, включаються у світлий спогад про діяння святого. Але роблять це не лише словом, але й засобами театру, танцю, музики. Мовою мистецтва доносять до глядачів — почасти таких само дітлахів — правила істинно християн-

ської поведінки. «Справді, за тисячолітню історію, — вважає митрополит Полтавський і Миргородський Филип, — Православна Церква залучила і залучає тепер до справ доброчинності мільйони людей. Змалечку діти навчаються милосердя, відповідальності перед Богом, розкривають серця назустріч ближнім своїм, аби у біді підтримати, а в радості розділити щасливу мить».

На сцені — зовсім іще маленькі дітки і діти шкільного віку. Участь у святковій виставі для них — не пустощі. Юні артисти — ще й прихожани. При цьому дехто не лише відвідує службу Божу, але і співає на кліросі у храмі, як, до прикладу, учасниці молодіжного ансамблю під керуванням регента Наталії Силки. Більшість із них — хористи храму Різдва Пресвятої Богородиці, що на Леваді.

Підготовкою художніх номерів для концертів до визначних свят за підтримки настоятелів храмових общин опікуються вихователі недільних шкіл.

Цього разу відзначилися дитячі колективи церкви Різдва Пресвятої Богородиці мікрорайону Левада, Хрестовоздвиженського монастиря, Свято-Макаріївського кафедрального собору, храму святих мучениць Віри, Надії, Любові і матері їхньої Софії, Усіхсвятської церкви, Свято-Андріївської, Свято-Георгіївської. Храми стають центрами морального виховання, наповнюють взаємини в православних родинх сенсом служіння ближньому.

Концерти, благодійні акції, допомога хворим людям і престарілим... Звичайно ж, привітаннями на честь святого Миколая добрі справи не обмежаться. Ще не раз — як ось нині, так і в майбутньому — діти почують лагідні слова, отримають подарунки і самі захочуть порадувати рідних. І не лише...

Господь закликає нас бути чуйними. А отже, у кожного вогника душевності неодмінно знайдеться адресат.

Людмила Нікіміна

Грамматикой ли единой?

Краткий исторический очерк о возникновении, развитии и значении церковнославянского языка

Переступая порог наших православных храмов, человек окунается в атмосферу молитвы, звучащей на церковнославянском языке. Люди постарше помнят, что еще несколько десятилетий назад наука, в частности советская, называла его мертвым, но тем не менее вузовские программы предполагали его изучение. В нынешнее время церковнославянский принимает на себя удары уже не светского мнения, а, как это ни печально, людей церковных, считающих его непонятным, чуждым. Но насколько такой взгляд оправдан? Чтобы это понять, для начала следует всё же покопаться в истории: где корни этого языка? Действительно ли он является калькой с древнегреческого? Или это древнеболгарский язык? Или устаревший наш? А именно такие суждения озвучиваются. Каждое из них одним лишь краем касается истины, но не учитывает главного: сложности и длительности процесса исторического развития языка. Ведь в этом процессе веками выкристаллизовывался современный нам церковнославянский. Предлагаю взглянуть на него более пристально.

Современный нам церковнославянский язык не древнее, чем украинский. Последний окончательно сформировался в конце XVIII века. При этом до XIV века он был древнерусским, до XVII века — староукраинским. А вот на рубеже XVIII–XIX веков начинает формироваться современный украинский литературный язык.

То же самое происходит и с церковнославянским: XIX век отделяет один этап развития языка от другого, и современный нам язык в науке получает название новоцерковнославянского. IX век — век формирования литературного языка славян — это время функционирования старославянского языка. Именно так лингвисты называют тот первый язык, на котором писали святые братья Кирилл и Мефодий (в разное время бытовали варианты его названий: «древнеболгарский», «староболгарский», «древнецерковнославянский», «староцерковнославянский»). Как известно, их проповедь начиналась с Великой Моравии, и уже после, во время их учеников, славянское слово пришло в Болгарию, откуда его переняли наши предки, населявшие Киевскую Русь. Разумеется, слегка интерпретировав «под себя». Таким образом, развитие церковнославянского языка связано не только с временными веками, но также и с территориальными особенностями. Поэтому принято рассматривать церковнославянский язык в виде изводов (извод — это местная редакция старославянской рукописи).

Кирилло-Мефодиевский период (60–80-е гг. IX в.)

Это время деятельности святых братьев и их учеников. Они перевели на созданный ими литературный старославянский язык основную христианскую литературу: Евангелие, Апостол,

Псалтирь и некоторые богослужебные тексты. Также в этот период написано «Житие Кирилла», сохранившееся в более поздних списках, из которого мы черпаем сведения о жизни святого и его деятельности. В IX веке старославянский язык распространился по Великой Моравии и Паннонии — у предков нынешних словенцев и хорватов.

Симеоновский период (кон. IX – нач. X вв.)

Связан с правлением болгарского царя Симеона (863–927) и деятельностью учеников Кирилла и Мефодия — Климента, Наума, Горазда и др. Время правления царя Симеона называют Золотым веком, потому что это период расцвета болгарской культуры, а значит, и славянской письменности. На территории Болгарского царства процветают книжные школы: Охридская на западе и Преславская на востоке; продолжается активная переводческая деятельность; пишутся оригинальные славянские произведения, к примеру, трактат черноризца Храбра «О письменах».

С конца X века Болгария попадает под власть Византии и богослужение на славянском языке прекращается.

В дальнейшем развитие языка проходит в три этапа, в рамках которых выделяют территориальные разновидности (изводы) церковнославянского языка.

Древний период (до XIV в.)

Сведения об этом периоде довольно скудны из-за малочисленности и фрагментарности дошедших до нас письменных источников. Однако и по ним можно сделать вывод, что славянские книжники, следуя кирилло-мефодиевской традиции, при переводе и написании текстов руководствовались прежде всего принципом понятности богослужебного языка, поэтому допускалось множество локальных его вариантов. Возникает даже особый регистр церковнославянского языка для неканонических текстов. Для этого времени характерны следующие изводы:

1. *Мораво-чеишский*. К памятникам этого извода относят Киевские глаголические листки (X в.), Пражские глаголические отрывки (XI–XII вв.), а также списки «Бесед на Евангелие» папы Григория Двоеслова (590–604). Мораво-чеишский извод прекратил свое существование после 1097 года, когда в Чехии были запрещены славянское богослужение и письменность.

2. *Хорватский*. Хорватская письменность этого периода существовала автономно, благодаря чему сохранила

древние тексты и структуру глаголической письменности. Она представлена в основном списками глаголических миссалов (римо-католических служебников) и бревиариев (книг для ежедневного чтения католических священников), относящихся к XII–XIV векам.

3. *Болгаро-македонский*. Извод представлен охридскими и преславскими письменными памятниками X–XI веков, что составляют основной корпус источников старославянского языка. Это Саввина книга, Супрасльская рукопись, Ассеманиево Евангелие, Зографское Евангелие, Синайская Псалтирь и др.

4. *Сербский*. Представлен такими памятниками, как Мирославова и Вуканово Евангелия (XII в.). Расцвет сербской традиции связан с деятельностью святителя Саввы, первого архиепископа Сербского, основавшего Хиландарский монастырь на Афоне и введшего Иерусалимский устав в славянских монастырях. Благодаря ему появляется славянская «Кормчая книга» (XIII в.) — сборник церковных правил, составленный на основе византийских источников.

5. *Древнерусский* (или восточнославянский) извод церковнославянского языка формируется после официального крещения Руси в 988 году. Древнейшие рукописные памятники восточнославянского извода: Новгородская Псалтирь (XI в.), Остромирово Евангелие (1056–1057), Изборник Святослава (1073) и др.

Нельзя не отметить, что основной массив древнерусских письменных памятников отражает систему церковнославянского языка, который считается книжно-литературным. Язык бытового общения этого времени заметно отличается от языка церковной и художественной литературы. Примерами этому служат письма на бересте, более известные как берестяные грамоты из Новгорода, Смоленска, Звенигорода, Галичского и других городов.

Средний период (XIV–XV вв.)

В XIV–XV веках в среде православных книжников несколько меняется представление о месте и роли церковнославянского языка в церковной жизни. В трудах болгарского патриарха Евфимия (ок. 1325–1403) и представителей Тырновской книжной школы разрабатывается учение о том, что внешний облик слова и его значение неразрывно связаны друг с другом. Вследствие чего даже случайная ошибка в тексте рассматривалась как повод для его еретической интерпретации. Другим следствием этой теории было требование буквальности в переводах греческих текстов богословского содержания: считалось, что перевод должен соответствовать оригиналу даже в самых мелких деталях.

В этих условиях древние переводы, которые выполнялись в более свободной манере и потом неизбежно искажались в процессе переписывания, стали рассматриваться как опасные и исправляться по греческим оригиналам. Такая работа способствовала унификации церковнославянского языка. Тем не менее можно выделить следующие изводы данной эпохи:

1. *Болгарский*, который продолжил традиции болгаро-македонского извода, но подвергся существенному реформированию на основе учения Тырновской школы. После завоевания Болгарии турками в конце XIV века церковнославянская письменность

здесь приходит в упадок, однако стандарты Тырновской школы распространяются в других странах, в особенности у сербов и восточных славян (этот процесс в науке получил название «второе южнославянское влияние»). Церковнославянский в его болгарской разновидности становится также языком Румынской Православной Церкви.

2. *Сербский*. Продолжает развитие древнего сербского церковнославянского языка. В начале XV века подвергается реформированию в рамках деятельности Ресавской книжной школы, идейно связанной с Тырновской. К концу XV века после завоевания Сербии турками церковнославянская книжная деятельность тут замирает.

3. *Русский (московский)*. Формируется на основе древнерусского церковнославянского языка, затем подпадает под влияние реформации, которую поддерживает митрополит Киприан (1330–1406).

4. *Украино-белорусский*. В его основу также ложится древнерусский церковнославянский язык. Активным участником исправления церковных текстов в юго-западных областях стал митрополит Григорий Цамблак (ок. 1365–1419).

Как видим, практически на всех территориях церковнославянский язык подвергается исправлениям, что существенно уменьшает число территориальных различий языка. Можно сказать, что отныне церковнославянский язык перестает рассматриваться как средство религиозного просвещения и становится частью православной теологии.

Поздний период (XVI–XVIII вв.)

Продолжается исправление богослужебных книг. Однако всё большую роль в этом исправлении начинает играть грамматический анализ славянского текста. Видным деятелем книжной sprawy становится Максим Грек (ок. 1470–1555). Он стремится усовершенствовать грамматику церковнославянского языка, чтобы сделать его более пригодным для передачи смысловых оттенков греческого текста. Максим Грек осуществил исправление и перевод целого ряда канонических текстов: Псалтири, Толковой Псалтири, Евангелия, Апостола, толковых Деяний святых Апостолов, Цветной Триоди, Часослова. Стремясь к точности в передаче смысла, он в то же время считал важным добиться понятности перевода и соблюдения норм церковнославянского языка.

Стремление к унификации канонических рукописей привело к созданию сводов библейских текстов. Наиболее значительным из них была Геннадиевская Библия (1499), которая легла в основу печатной Острожской Библии (1580–1581).

С развитием книгопечатания во второй половине XVI века возникает потребность в фиксации норм церковнославянского языка в грамматиках и словарях (наиболее известная — «Граматики Славенския правильное Синтагма» Мелетия Смотрицкого, первое издание 1619 году) и новом исправлении книг. Реформа осуществляется в Московской Руси при поддержке патриарха Никона (1605–1681) и вызывает серьезное противодействие у ее недоброхотов, а впоследствии служит одним из поводов для церковного раскола. Как следствие, у старообрядцев в употреблении остался старый московский

извод, а в патриаршей Церкви сложился иной извод, называемый синодальным, или новоцерковнославянским. Он возник из соединения украинских норм с московскими, в отдельных случаях сверенных по греческим образцам. Исправляется весь текст Библии, в результате чего появляется Елизаветинская Библия (1751), остающаяся в употреблении до сего дня.

В дальнейшем все издания на территории Российской империи предписывается осуществлять по сверенным московским образцам, в результате чего украинский извод остается в употреблении только за пределами Российской империи у униатов. Тогда же синодальный извод распространяется и среди южных славян, где из-за османского владычества церковнославянская литература находилась в упадке.

Новый период (XIX–XXI вв.)

В нынешнее время церковнославянский язык функционирует как язык Православной Церкви в Украине, России, Белоруссии, Болгарии, Сербии, Македонии. За это время на нем было создано большое количество новых текстов (церковных служб, акафистов, молитв). Национальные литературные языки оказывают сильное влияние на вновь создаваемые тексты, что ведет к углублению различий национальных вариантов церковнославянского языка.

Выходит, древность и устарелость церковнославянского языка, как и его «чужеродность» славянам — не что иное, как миф. История знает немало случаев, когда церковнославянские тексты редактировались и реформировались в связи с различными представлениями о роли языка в церковной жизни. Вместе с тем церковнославянский всегда оставался книжным, литературным языком духовной жизни в отличие от разговорного, обслуживающего бытовую и культурную сферу нужд человека.

Нельзя не отметить, что в нынешнее время такое положение вещей почему-то вызывает возмущение. Возрастает спрос на перевод молитв и богослужения на «понятный» язык — в противовес «непонятным» церковнославянским текстам. Но неясность богослужения, увы, далеко не всегда связана с грамматикой языка (иначе всё было бы легко поправимо). Чаще всего она является следствием охлаждения к церковной жизни и к познанию веры. Перевод на современный язык может «устранить» лишь до десяти процентов неясных мест, в то время как остальные девяносто будут зависеть от знания текстов Священного Писания, Церковной истории и святоотеческой литературы.

К примеру, станет ли понятнее современникам стих псалма «Кля́тсѧ гдѣ и не раскѣтѧ: ты́ и́ири во вѣкѣ по чинѣ милости́ твоѣ» при переводе на русский язык? Вот он: «Клялся Господь и не раскается, ты священник вовек по чину Мелхиседека» (Пс. 109:6). Согласитесь, в данном случае перевод не играет никакой роли, потому что смысл отрывка кроется где-то в Ветхозаветной истории и пророчествах о Христе.

Таким образом построена большая часть церковной гимнографии. В канонах, стихирах, тропарях постоянно будут встречаться личности, фигурирующие на страницах Священного Писания, либо события, требующие дополнительного толкования. Из этих бесконечных аллюзий будет соткано покаянное или радостное настроение молитв и песнопений. И то, насколько они проникнут в наши умы и сердца, будет зависеть от многих и многих факторов, и только в последнюю очередь от грамматики языка.

Подготовила Ксения Смирнова

Проповідь у металі

Виставка «Мідне литво у християнській традиції» проходила у Полтавській галереї мистецтв. Відомий книговидавець, меценат Олексій Петренко представив шанувальникам мистецтва, православних старожитностей свою колекцію сакральних металевих предметів, у тому числі хрестів та ікон.

Задум виставки, як розповідає автор, виник, можна сказати, спонтанно. Якось разом із приятелем, теж заядлим збирачем, довелося побувати в Києві на «блошиному ринку». На подив, це було не лише зібрання усіляких раритетів. Тут можна було побачити солідну публіку: у певний день наприкінці кожного місяця колекціонери зустрічаються задля ділового спілкування, придивляються до цікавинок, заводять контакти. Тоді саме і звернули увагу наші полтавці на мідне литво — священні для християн атрибути церковного життя.

Кожен, охрестившись, має при собі головний символ приналежності до віри Православної — хрестик. Та не кожен замислюється над тим, що, одягнувши його, долучається одразу до декількох фундаментальних основ буття: перебування з Богом, з Церквою, успадкування багатьма поколіннями віри Христової, традицій ремісничої вправності невідомих почасти майстрів. На цю, останню, обставину звертає увагу і Олексій Петренко: на жодному екземплярі — жодної іменної позначки або клейма.

Розпочалося збирання, пригадує Олексій Миколайович, саме з хрес-

тів. Окремі зразки дійшли розрізненно. Але більшість, якщо говорити про хрести натільні і наперсні, вдалося придбати одразу готовою збіркою. Таке трапляється — загалом 400 різних хрестів одразу увійшло до колекції.

Існує думка, що колекціонер — це ніби отой гоголівський Плюшкін: накопичує без розбору, що заманеться. Й, врешті, не може дати ради своїм «багатствам». Насправді колекціонування — це вдумлива, пошукова робота. Є навіть вислів такий — «опрацювати колекцію». Для чого? Звісно, не заради хворобливого придбання.

Збираючи речі, в даному випадку сакральні, Петренко намагався систематизувати їх відповідно до певного історичного періоду, типу, технології виробництва, регіону виготовлення.

«Сама традиція йде з Візантії, — пояснює збирач. — Коли наші предки з берегів Дніпра прийняли християнство, почалося засвоєння нових традицій ремісництва». Спершу використовували хрести й інші церковні приналежності візантійської роботи. Потім пішов самостійний розвиток ливарної справи. «Хоча, — зауважує автор експозиції, — усі пошуки суворо узгоджувалися зі сталими православними традиціями». Це стосовно зображень Христа, Богородиці, святих, сюжетів їхніх життєписів. Мовою символів сакральна річ ніби переповідала про справи Господні, доносила священну істину християнського сповідництва.

Втім, і за цих, здавалося б, безперечних вимог майстри знаходили простір для творчості. Виставка, підготовлена Олексієм Петренко, — красномовне тому підтвердження. Глядач не може не дивувати розмаїття форм хрестів. Цього разу були представлені три типи: «розп'яття», «листок», «штурвал». Кожен із своїм вишуканим декором.

Звісно, заповідна мрія кожного колекціонера — знайти річ найдавнішу. У збірці Петренка є такі рідкісні зразки. До речі, теж з «блошиного ринку» — енкалпіони XIV століття. Що відомо про цей особливий тип сакральних предметів? «Традиція дуже давня, — зауважує О. Петренко, — пов'язана з особливим ушануванням святих мощей. У давнину віруючі люди не розлучалися з ними. Адже це був спосіб безпосереднього молитовного спілкування зі святими». Мощі зберігали в спеціальних маленьких

футлярах, які спершу мали форму шухлядки. З часом цей предмет набув форму хреста. Ось така, якщо коротко, історія енкалпіона (мощовика).

Окрім натільних і наперсних (тобто нагрудних) хрестів на виставці «Мідне литво у християнській традиції» були представлені кіотні хрести, а також ікони. Запитань стосовно останніх особливо багато, адже нині зустріти подібну річ у вжитку майже неможливо. Олексій Миколайович показав полтавцям надзвичайної краси предмети. Тематично вони перегукуються з відомими сюжетами і композиціями: «Деїсус», «Празники», «Життя святих». Подекуди не можна очей відірвати від вибагливих ліній, тонко пророблених деталей. І це на мініатюрних металевих поверхнях!..

«Є версія, — розповідає збирач, — що потреба у таких невеликих за розмірами зразках стала нагальною у часи церковного розколу в результаті реформи (кінець XVII століття)». Великими родинами незгодні тікали у віддалені місця і брали з собою, звісно ж, найдорожче — святині. Зупинилися люди в дорозі, розкрили ікону, помолилися від серця — рушають далі. Невеликі, компактні, як сказали б тепер, речі — «ікони-складні» — і довести, і приховати було легше. Такі зразки у металі дійшли і до нашого часу. Традиція «складнів» зберігається, бо і в XXI столітті люди переїжджають з місця на місце, подорожують.

Ікони, подібні до експонованих, виготовляли за допомогою гіпсових форм. Використовували мідь у поєднанні з іншими металами. Пропорції їх вмісту підказує колір виробу. Якщо він відчутно червонуватий, вміст міді значний.

До збірки увійшли сакральні речі, вироблені в основному російськими майстрами. Колекціонери датують предмети 30–50-ми роками XIX століття. На початок XX століття ручна праця поступилася фабричним штамповцям. Та це вже інша історія...

Пройшовши величезну відстань у часі, хрести та ікони ніби зберігають у собі биття живих сердець, наповнених вірою. Подолавши тяжкі випробування, православні реліквії зупинилися тут і зупинили нас. Не перед стертим від тисяч дотиків металом, а перед святими образами, які, за Божим промислом, зв'язали воедино людей і час.

Людмила Нікітіна

Зустріч неминуха

У Єрусалимі в лютому за південними мірками ще холодно. А як по-нашому, то там уже весніє. У нас же досі править бал зима. Цей останній зимовий подих Церква освячує дванадесятим святом Стрітєння Господнього. Священне Писання нагадує нам про зустріч праведного Симеона і пророчиці Анни з Сином Божим на сходах Єрусалимського храму. Богослов і священник, 360-річний Симеон прийняв сорокаденне Богонемовля Ісуса на свої старечі руки і прорік богодухновенне одкровення і благословення, пізнавши духом у Ньому Месію, Якого народ іудейський чекав від часу гріхопадіння прабатьків Адама і Єви. І проста стариця-вдовиця, що провела своє життя у чистоті і любові до Бога, теж своїм віруючим серцем збагнула, що нині в храм принесений Господь, проповіданий пророками.

Отже, іще двоє з людей долучилися до Пресвятої Диви Богородиці, праведного Йосифа Обручника і волхвів та пастухів, славлячи втіленого на землі Бога. Але мине якийсь час — і коло тих, хто увірує в Ісуса з Назарета як у Христа, збільшуватиметься у безкінечно зростаючій прогресії, охоплюючи увесь світ.

Не кожен, хто чує про Христа, стає Його послідовником. Але кожен має власний досвід зустрічі з Богом. Бо відкривається Він усім. Кличе до Себе всіх. Когось підзиває ніжним дотиком до серця. До когось кричить через біль і скорботу. Когось допомагає осягнути Себе через безкінечність математичного нуля. Когось кличе пошепки весняним дощем, шелестом листя, сонячним зайчиком, зимовим візерунком на вікні... А ще Він зустрічається з нами очима інших людей. Тих, які на Нього зовсім не схожі. Він може бути безпорадною дитиною. Або жебраком, який просить милостиню. Або бабусею, що соромиться просити і виносить на ринок свій нехитрий крам, а потім задумливо-зосереджено рахує гроші. А може бути чийось зойком, благанням про допомогу... Він дивиться на нас безліччю людських очей, озивається до нас безліччю людських сердець... Він завжди поруч. Ця зустріч неминуха.

Зробити крок назустріч чи відвернутися — справа вже нашого вибору.

І не варто ображатися, коли наш пошук Бога не увінчується успіхом. Не там і не так шукаємо. Безборонно зустрічаються з Богом серця прості і добрі. А повні гордості, пиhi, сумнівів щодо любові Божої і Його всемогутності ще треба очистити, ще треба підготувати. Інакше ризикуємо просто не впізнати Бога, зустрівшись із Ним.

Ну, а хто усвідомив, що десниця Божа супроводжує його, і довірився Йій, той неодмінно прийде у Церкву Христову і питиме з цього джерела воду життя. У церковних Таїнствах, у Євхаристії людині дано не тільки зустрітися з Богом, але з'єднатися з Ним. І ця Божа присутність сповнює смислом наше існування, робить його по-справжньому цінним, оголяє наші пороки, закликає очиститися від скверни гріхів, щоб благополучно завершити нам земне життя і мирно промовити слова, сказані праведним Симеоном після зустрічі з Господом у храмі: «Нині відпускаєш раба Твого, Владико, по слову Твоєму з миром...»

Юлія Іванова

Правда світлих почуттів

Традиційна Архієрейська ялинка з благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа пройшла в міському Будинку культури. Звичайно, основною темою свята стали події Різдва Христового і Нового року. Світла радість Боготвілення відкрилася і в піснях, і у віршах, і в дитячій казці «Морозко», показаній юним глядачам.

Організували святкову зустріч, підготували подарунки для дітей волонтери молодіжного благодійного центру «Благо» спільно з єпархіальним відділом соціального служіння і благодійництва. «Різдво Христове — велике свято, — ділиться учасниця заходу, керівник дитячого хору храму Різдва Пресвятої Богородиці Наталія Силка. — І головне для нас у ньому — об'єднувати людей навколо доброї справи. Сьогодні важливо, аби жодна дитина, тим паче хвора, не відчувала себе самотньою». Ці сподівання, безперечно, справдилися. Свідченням тому — благодійний ярмарок «Чужих дітей не буває», розгорнутий у фойє Будинку культури. Щире зацікавлення у створенні гарного настрою, піклуванні про тих немінних людей, яким сьогодні

конче потрібна допомога, виявили полтавці. На ярмарку господарювали не лише дорослі, але й діти — вихованці недільних шкіл. Стверджують, що самі куховарили і пекли, виготовляли усілякі сувеніри і прикраси, щоб зібрати кошти на лікування хворих ровесників.

Дорослі артисти справилися зі своїм завданням на відмінно. У кожному персонажі знайшли і характер, і науку. У фіналі казки розкрили цілющу силу доброти, співзвучну головним смислам Різдва — приходу Спасителя, приходу спасіння. «Христос Своїм приходом у світ людський відігриває наші серця, навчає чути одне одного. — пояснює митрополит Полтавський і Миргородський Филип. — Згадуючи цю неосяжну за змістом подію, ми долучаємося до творення добра, до найвищих моральних цінностей».

У святковій виставі брали участь і діти. Без них навіть найдобріша казка навряд чи розчулила б серця глядачів. Тим більше що за подіями на сцені спостерігали найвдячніші з них — мами і тата, дідуся і бабусі. «Ми з сином (йому зараз десять років) — постійні учасники Ялинки, — зізнається прихожанка храму Різдва

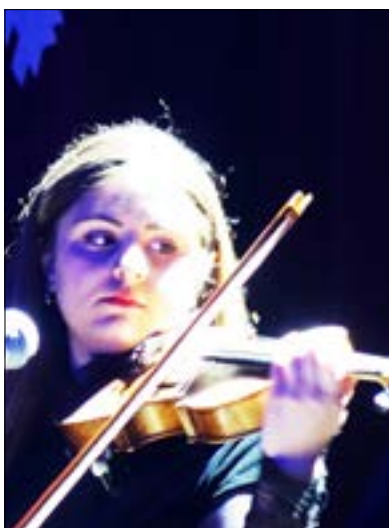
Пресвятої Богородиці Надія Вотинава. — Подивіться, хто у залі. Люди різного віку. Вони, як до струмочка, приходять на це свято. На увесь новий рік вбирають у свої серця світло і чистоту».

Але ж як усе це відповідально! Невипадково стільки хвилювань переживають учасники свята, юні артисти, перш ніж вийти на публіку. Як стверджує учасниця молодіжного хору храму Різдва Пресвятої Богородиці Вікторія Шефер, Різдво — це саме той випадок, коли віра півчих, їхня щирість ніби самі промовляють до людей, втілюють правду світлих почуттів.

Архієрейська ялинка — дійство традиційне. Не тільки тому, що саме Різдво відзначають у нас сотні років. Існує ціла культура Різдва. У її осерді — Богонемовля Христос, Пресвята Діва Богородиця, праведний Йосиф — Святе Сімейство. Його приклад — всеосяжний і вічний, як вічна радість народження для життя у Господі.

Ялинка, прикрашена до свята, об'єднала людей різних поколінь. Щоб відчувати цю радість, відігрілися серцем біля вогнища Божої любові.

Людмила Нікітіна

Пойте гдєви всѧ землѧ!

Різдво Христове знов осяяло світ! Народившись у Віфлемі більше двох тисяч років тому, Спаситель щороку нагадує нам про Себе, підказує, що щастя, якого так затято шукають люди, — поруч з Ним, хоч у печері, хоч у палаці, і готовий народжуватися безкінечно у серцях тих, хто відгукнеться на Його зов...

Як же по-дитячому затишно і радісно почуватися під Його захистом! Це

достеменно пізнали наші праотці Адам і Єва — коли позбулися цього захисту і втратили рай. Як гірко вони плакали і як довго чекали здійснення Божої обітницї про Спасителя, Який уразить змія-спокусника в голову. Та, власне, цього чекав у весь світ, небо і земля. І ось задум Святої Трійці про спасіння людини здійснено видимим чином: Син Божий втілюється, став одним із нас, сприйняв нашу природу, окрім гріха, — а ми, сучасники Нового Завіту,

знаємо і про те, що Він віддав Себе у жертву за наші гріхи, воскрес і вознісся до Бога Отця з людською плоттю. Він зруйнував перешкоду між Богом і людьми, зруйнував окови смерті, дарував спасіння, відкрив і вказав шлях до нього.

Ми радіємо такому коштовному, такому безцінному дарунку. А тому з роду в рід співають дорослі, співають діти у святки: «Радуйся! Ой, радуйся земле, Син Божий народився!» Жива

і на Полтавщині традиція різдвяних віншувань. Вихованці недільних шкіл при храмах вітають прихожан зі святом Різдва Христового піснями, віршами, виставами. А потім віруючі з дня у день несуть щиру радість у серцях по світу і дарують її всім, з ким зустрічаються на своїй життєвій дорозі. Принаймні так має бути. І це не казка. Адже християнин не може не свідчити про Христа, Який живе у Його серці...

Не змарнувати цвіт життя. Цього навчає Христос Своїх пасомих, цього ж навчають мудрі батьки своїх дітей за будь-яких часів... Щоб не лишатися у невіданні на порозі вічності — навіщо було топтати землю? — у нас є для пошуку себе, для добрих справ, словами Омара Хайяма, «днів запас». Хто згаяв їх, той нарікатиме, як лермонтовський Печорін: «Перебігаю в пам'яті все моє минуле і запитую себе мимоволі: навіщо я жив? задля якої мети народився?...» На противагу цим нещасним ті, хто знайшли своє покликання і відгукнулися на нього працею, сміємо сподіватися, — спізнали і радість, і смисл, що відкривається, як мінімум, у служінні іншим, у повноті ж — у служінні Богу. Ім'я Миколи Леонідовича Духова не відоме широкому загалу. Навіть на батьківщині, у полтавському краї. А між тим життя його — яскравий приклад втілення таланту, яким він сповна прислужився своїй Вітчизні, своєму народові. Може, комусь ці слова здадуться занадто пафосними, нагадають радянський штамп. Але це враження розвіється відразу, як тільки читач переконається: Перемога у Великій Вітчизняній війні, 75-річчя якої святкуватимемо у травні, здобута значною мірою зусиллями нашого земляка — талановитого конструктора танків.

Микола Духов народився в сім'ї ротного фельдшера Леоніда Вікторовича Духова і його дружини Марії Михайлівни, уродженої Осипової. Дід матері, Михайло Никифорович Осипов, збіднілий поміщик із села Кибинці Миргородського повіту Полтавської губернії, мав кілька коней і невеликий наділ землі. Але в інші часи цей рід був на виду. Прадід Марії Михайлівни — Никифор Осипов — увійшов в історію літератури як прообраз одного з головних героїв знаменитого твору М. В. Гоголя «Повість про те, як посварився Іван Іванович з Іваном Никифоровичем». Великий письменник, за сімейними переказами, бував у маєтку Осипових і цікавився багаторічною тяжбою між Никифором Осиповим і поміщиком Пищемохою. Цей конфлікт і послужив сюжетом чергового шедеву класика.

У 1903 році сім'я Духових, маючи вже двох дітей, перебралася у містечко Веприк Гадяцького повіту. Леонід Вікторович поступив на службу до багатого землевласника і промисловця К. П. Масюкова, який володів великими цукровими плантаціями на Полтавщині і цукровим заводом у Веприку. Спочатку глава сімейства працював в амбулаторії цукрового заводу, був доповідним фельдшером, потім став повітовим лікарем. Його добре знали і цінували в окрузі, за медичними консультаціями до нього зверталися навіть пацієнти із сусідніх Чернігівської та Катеринославської губерній.

Молодший син Духових Микола народився у Веприку 26 жовтня 1904 року, про що було зроблено запис у метричній книзі місцевої Успенської церкви. Хлопчик успадкував риси обох батьків. У маму він вдав зовнішністю і м'яким, привітним характером, а від батька перейняв енергійність, творчу жилку і неабиякі організаторські здібності.

Відучившись у сільській школі, в 1914 році він вступив до Гадяцької

Незакопаний талант

Микола Леонідович Духов

чоловічої гімназії, але в рік закінчення його навчання, у 1918-му, гімназію перейменували у трудову школу, тож юнак отримав документ про закінчення трьох класів II ступеня трудової школи.

У цей період він уже відчував своє покликання — мав неабиякі природні нахили до технічних дисциплін та іноземних мов. (Знання німецької, англійської і французької стане йому в нагоді пізніше при вивченні технічної літератури.) Він дуже хотів вчитися далі. Але через політичні зміни усталене життя в країні полетіло шкереберть, мільйони людей опинилися у вкрай важкому становищі. Духови теж втратили засоби до існування. У 1926 році, заповнюючи анкету, Микола напише в графі «Забезпеченість батьків»: «Дві десятини землі, будинок і кінь. З 1920 року батько безробітний з нагоди закриття заводу, займається хліборобством». Тож мрію вдасться втілити не відразу.

А поки що, працюючи по найму, юнак чим тільки не займався! Був і секретарем земельного відділу, і керував хатою-читальнею, і очолював місцевий відділ РАГС... А вечорами у стінах сільського клубу керував справжнім оркестром народних інструментів, який сам і організував з односельців. Музика, яку любив і знав (добре грав на фортепіано), супроводжуватиме все його життя. А тут чи не вперше проявилися Миколині здібності і з управління колективом. Водночас він захоплювався й інтелектуальною грою в шахи, і фізично активним спортом — витискав двопудові гіри, плавав, бігав, узявку загартовувався. Одного разу у Веприк приїхав борець на прізвище Гузь. Під час свого виступу він демонстрував публіці вміння гнути залізні п'ятаки і підкови, згинати навколо шиї залізні прутки, а потім звернувся до присутніх з пропозицією помірятися силами. На виклик відгукнувся Микола Духов — і легко поклав зайжджого гостя на лопатки, а потім виконав ті ж трюки з підковами і прутками, які показував борець.

Батьки Миколи Духова — Леонід Вікторович і Марія Михайлівна

Та все більше тягнуло Миколу до техніки. Він вправно міг полагодити віялку, розібратися в роботі електростанції на Пслі, змайструвати радіоприймач, через який «голос з Москви» слухало все село...

У 1926 році комсомольця Духова з цукрового заводу на Сумщині, куди поїхав працювати, направляють вчитися на робітничий факультет Харківського геодезичного інституту. Землеустрій не цікавив юнака з талантом інженера, але навчання в Харкові поспричинило певним трампліном для подальшої реалізації обдарування. А ще допомогла доленосна зустріч із заступником наркома народної освіти України (сином односельця), якого вразили глибокі технічні знання Духова, — і Микола стає студентом Ленінградського політехнічного інституту. Диплом про закінчення цього провідного машинобудівного навчального закладу у 1932 році молодий спеціаліст отримав разом з блискучою характеристикою, в якій було відзначено його схильність до самостійного мислення і наукової роботи.

До Великої Вітчизняної війни залишалося дев'ять років. Для Миколи Духова це був час становлення як інженера-конструктора, час професійного і творчого пошуку, період набуття на ленінградському заводі «Червоний путіловець» безцінного конструкторського досвіду. Наприклад, при налагодженні виробництва першого радянського автомобіля представницького класу за зразком «Buick» колективу підприємства, і в першу чергу конструкторам, належало освоїти за неймовірно короткий термін — лише один рік — конструкцію, що містила більше п'яти тисяч деталей! Для порівняння: трактор «Універсал», що серійно випускали тоді «путіловці», складався з семисот деталей. Проектування пристосувань для точіння деталей цього трактора, до слова, стало не менш важливою роботою для Духова: він усвідомив, що серійне виробництво неможливо налагодити без ретельної підготовки документації та хорошої технологічної «атаки». Хорошою конструкторською практикою збагатився молодий спеціаліст і при участі у виготовленні важкого, 75-тонного, підйомального крана. Німецька фірма «Демаг» (на той час єдиний у світі виробник підйомальних кранів великої потужності) відмовила радянському уряду у виконанні замовлення через нереальні строки: механізм хотіли отримати за півроку. І тоді група вітчизняних конструкторів, до якої входив Духов, за зразком розібраного імпортного крана виготовила креслення за двадцять три дні! Кран мав підйомну стрілу довжиною 21 метр і міг легко підняти вантаж на висоту п'ятиповерхового будинку. Довжина

крана в похідному стані становила 40 метрів, вага — 160 тонн. Для складання цієї машини потрібно було 23 тисячі деталей. Після виконання такого важкого завдання стало ясно, що Миколі Духову чимало до снаги. Молодого конструктора все частіше відзначали як одного з передовиків.

Тим часом завод, що вже носив ім'я Кірова, було відведено провідну роль у вітчизняному танкобудуванні. Духова залучили до робіт з покращення бронетанкової техніки, і вже незабаром він вважався фахівцем у цій галузі — став справжнім «танкістом». При цьому він, перейнявши стиль роботи, заведений талановитим головним конструктором спеціального конструкторського бюро заводу Жозефом Котіним, супроводжував свої деталі і вузли від випуску робочих креслень до випробувань.

У той час у фашистській Німеччині розробники танків керувалися принципами «швидкість і маса вогню». Машини фірм «Крупп», «Порше» і «Рейн-металл» призначалися для нанесення потужного і несподіваного удару в короткій війні. Вони не мали міцної броні і не відзначалися хорошою прохідністю — вважалося, що в цьому немає необхідності.

Зовсім іншого підходу дотримувалися розробники радянських танків. Інтенсивний розвиток протитанкової артилерії, оснащеної бронебійними снарядами, націлив їх на створення танків з непробивною бронею. І Микола Леонідович Духов вирішив опрацювати варіант важкого танка нового типу, в якому недоліки, що були на той час властиві важким танкам: звелика вага, невисока швидкість, відносно слабка броня, а головне — пожежонебезпечний бензиновий двигун, — по можливості були б усунені. Досі всі подібні спроби лишалися невдачливими. Танк, технічний проект якого група на чолі з Духовим розробила за місяць, отримав назву KB — «Клим Ворошилов».

Перше, на чому сконцентрувалися творці танка KB, — вибір двигуна. Він мав бути високоекономічним, щоб забезпечити потрібний запас ходу машини, надійним, швидко запускатися, простим у технічному обслуговуванні. Саме у цей час у Харкові успішно випробували два дизельних двигуни. На їх основі на Кіровському заводі розробили дизельний мотор потужністю 500 к. с. Витрачаючи пального менше, ніж бензиновий двигун, він забезпечував запас ходу до 250 км. Аналогів у світі не було. Наприклад, фірмі «Дженерал моторс» знадобилося не менше десяти років, щоб сконструювати двотактний дизельний двигун потужністю 210 к. с. Американський танк «Шерман» був

Успенський храм села Веприк, в якому хрестили Миколу Духова

У рідкісні хвилини відпочинку. Микола Духов з Петром Ворошиловим. 1940 рік

Старший лейтенант Зіновій Колобанов на своєму танку KV-1

оснащений двома такими двигунами, а найчастіше — п'ятьма бензиновими. З озброєння і бронювання танку KV також не було рівних. Задовільною була і його маневреність.

Під час випробувань KV успішно минув заболочену ділянку місцевості, подолав триметровий рів, упорався з протитанковими надовбами і подужав крутий підйом. Вразивши з гармати всі цілі, занурився у воду і вбрід подолав річку. Вийшовши на протилежний берег, повалив кілька сосен і благополучно повернувся в стрій. Державна комісія зробила висновок, що KV — найбільш вдалий зразок з важких танків і його необхідно випускати серійно.

А невдовзі KV був перевірений у бойових умовах — почалася Фінська кампанія, і прямо з заводу на фронт були відправлені два KV. А провели ці випробування на полі бою... представники заводу. Лишилися спогади про той унікальний досвід. Ось невеликий уривок: «Противник б'є снарядами по правому борту нашої машини удар за ударом, ніби б'ють сильною кувалдою по борту. Ми рухаємося... Ще удар за ударом — ми рухаємося... Сильний удар снаряда по передній частині танка — танк осипало іскрами. Ще удар — затремтіла наша пушка, зупинився танк. Завели двигун, спробували рухатися — все в порядку...» У тому бою цьому дивному екіпажу випробувачів, на чолі якого поставили, звісно, військового командира, довелося не тільки рухатися, а й воювати, долати перешкоди. Танк виправдав сподівання і конструкторів, і військових — лишився цілий і неушкоджений, тож цілою лишилася і команда, добре захищена бронею, яку фінські гармати пробити не змогли. Під кінець 1939 року танк KV був прийнятий на озброєння. Але продовжувалися роботи з покращення його характеристик, зокрема стояло завдання оснастити машину більш потужною гаубицею для атаки на добре укріплені доти противника. Сміливі конструкторські рішення Духова лягли в основу удосконаленої машини, яку назвали KV-2. Саме цей танк стане прообразом тих потужних самохідних установок, котрі гримітимуть на фронтах Великої Вітчизняної війни. Коли його зразки вирішено було випробовувати, як і KV, на Карельському перешийку, Микола Леонідович вручив танкістам чисті блокноти з проханням: «Коли повернетеся, то віддасте мені блокноти з вашими зауваженнями. Записуйте зауваження про всі неполадки, а ми постарасямося їх усунути, якими б вони не були — конструкторськими чи виробничими». Звернення до танкістів з такими дорученнями для М. Л. Духова стане правилом. Микола Леонідович не визнавав дрібниць у конструкторській роботі і не раз пізніше повторював: «На фронті

дрібниці можуть призвести до загибелі людини — нашої людини». Те, що недосвідченому інженеру уявлялося дрібницею, для Духова було проявом особливо тонких властивостей бойової машини, що не відразу розкриває до кінця свій «характер».

Микола Леонідович і сам багато часу проводив на полігоні. У танкістському комбінезоні він разом з випробувачами вивчав можливості своїх машин з подолання перешкод, ганяв танки по пересіченій місцевості, брав участь у їх ремонті.

Звичайно, танки KV створювалися великим конструкторським колективом, але, за спогадами колег, Микола Леонідович був його душею. У нього була сильна дослідницька жилка, він не втомлювався критично аналізувати виконану роботу й активно удосконалювати конструкцію.

Вже пахло в повітрі війною. Збереглися цікаві свідчення про те, як незадовго до нападу фашистської Німеччини на СРСР Москву відвідала німецька економічна делегація, а невдовзі після цього за вказівкою Гітлера радянській військовій делегації було дозволено відвідати німецькі авіаційні заводи. Наших фахівців цікавила причина такої «відкритості» перед потенційним противником. Відповідь вони дізналися, відвідавши завод з виробництва бомбардувальників «Юнкерс». Наприкінці візиту гостям запропонували залишити запис у книзі відгуків. При цьому директор звернув увагу на хвалебний відгук, залишений командувачем французькими військово-повітряними силами, і підкреслив, що запис було зроблено перед самим нападом Німеччини на Францію. Стало ясно, що демонстрація передової військової техніки служить для залякування. До Німеччини були запрошені і радянські танкобудівники. Але тут задуманий спектакль пішов за несподіваним сценарієм. Ось як у своїх спогадах німецький генерал Р. Гудеріан розповідав про цей візит: «Руські, оглядаючи наш новий танк Т-IV, не хотіли вірити, що це і є наша найважча бойова машина. Вони неодноразово заявляли про те, що ми приховуємо від них наші новітні конструкції, які Гітлер обіцяв їм показати. Наполегливість комісії була настільки велика, що наші фабриканти й офіцери управління озброєння зробили висновок: здається, самі руські вже володіють більш важкими і досконалішими видами танків, ніж ми». І вони мали рацію.

Головне завдання, яке стояло перед усіма оборонними заводами Радянського Союзу в цей період, — якомога швидше налагодити серійне виробництво танків і стрімко нарощувати випуск. Тому одночасно з виробництвом

машин KV у Ленінграді почалося налагодження їх виробництва на Челябінському тракторному заводі (ЧТЗ) — одному з найбільших машинобудівних підприємств Союзу, яке від початку будувалося з урахуванням того, щоб у разі необхідності перевести його на виробництво танків і артилерійських тягачів. Але навіть з огляду на це освоєння на ЧТЗ нової продукції в короткий термін вимагало колосальних зусиль: не було ні площ для виготовлення деталей танків і їх складання, ні оснащення, ні фахівців в області танкобудування. Необхідно було відпрацювати технологію, що дозволила б виготовити велику партію танків уже в 1941 році...

На четвертий день після оголошення війни в Челябінськ прилетіли перші особи наркомату середнього машинобудування і Кіровського заводу, а невдовзі прибула і група конструкторів-танкобудівників на чолі з Миколою Духовим. З липня ешелони почали регулярно доставляти в Челябінськ устаткування.

Виробництво запускали «з колес» просто неба: на пустирях вивантажували привезене обладнання, у недобудованих приміщеннях ставили на фундаменти верстати, запускали їх і лише потім зводили стіни цехів і споруджували покрівлю. На кінець 1941 року на Урал з Ленінграда переправилося більше п'ятнадцяти тисяч робітників Кіровського заводу і членів їхніх сімей. Сім з половиною тисяч з них влилося в колектив ЧТЗ, і завдяки цьому основний склад провідних цехів з виготовлення танків вдалося укомплектувати досвідченими висококваліфікованими робітниками. Незабаром прибули до Челябінська й евакуйовані виробничники з Харкова, Сталінграда, Москви. На ЧТЗ було також направлено робітників з інших виробництв Челябінської області. І до 1 січня 1942 року на завод, колектив якого до війни становив п'ятнадцять тисяч осіб, прибуло в цілому тридцять тисяч нових працівників. Так склався потужний танкобудівний комбінат, який стали називати в народі «Танкоградом». Робота в «Танкограді», в якому М. Л. Духов був спочатку заступником головного конструктора танкового конструкторського бюро, а згодом — головним конструктором, посідає одне з центральних місць у його біографії. На цей період припадає вершина його майстерності як творця танків.

Танкове виробництво було налагоджено за надзвичайно короткий строк. Люди працювали з неймовірною напругою. Офіційний робочий день тривав 11 годин, не було ні вихідних, ні відпусток. Не йти додому, не завершивши робоче завдання, — для всіх стало залізним правилом. Фахівці часто не виходили з підприємства по кілька днів,

спали по 3-4 години на робочому місці. Це ж стосувалося і керівного складу.

Основні труднощі Духов очікував від співпраці з «суміжниками», які мали постачати корпуси і башти танків. Процес виготовлення корпусів потребував не менше семисот верстатів, яких на Уралі не було. І тоді Микола Леонідович пропонує «Уралмашу» спрощені стикові з'єднання броньових листів. Як розповідав згодом колегам, свою ідею він добре продумав, коли їхав у поїзді з Ленінграда в Челябінськ. Деяко пізніше він же ознайомив «уралмашівців» з методом броньового лиття. Нововведення з честю витримали перевірку під градусом артилерійських снарядів — уже в осінніх боях під Москвою брали участь танки KV, випущені на Уралі. І випускалися вони за будь-яких обставин, здавалося б, навіть неможливих.

У розпал оборонних боїв під столицею, коли сам Й. В. Сталін майже щодня особисто дзвонив до Челябінська і просив для захисників Москви хоча б ще кілька танків, на заводі закінчився запас дизелів. Згадали, що серед доставленого з Ленінграда майна є близько сотні бензинових моторів (які раніше встановлювали на танках старого зразка Т-28). Звичайно, за потужністю вони були слабенькі для KV, та при безвиході керівництво «Танкограда» приймає рішення оснащувати ними машини. Протягом цілої доби Микола Духов і його помічники не покидали стін конструкторського бюро. На ранок вони дали цехам креслення перехідних деталей для встановлення бензинових двигунів. Такі машини не могли розвивати належну KV швидкість, інакше мотор перегрівався, але найважливіше — вони влилися в стрій і атакували ворога під Москвою.

У цей же час на заводі виник гострий дефіцит підшипників, які застосовувалися у ведучих колесах танка. У зв'язку з евакуацією завод-постачальник припинив поставку своєї продукції. А на кожен танк потрібні чотири такі деталі, тому їх запас швидко закінчився. Духов запропонував сміливе і дороге конструкторське рішення — із заготовок торсійних валів нарізати ролики і ставити їх у нескладний сталевий сепаратор. У стандартному підшипнику аналогічну частину робили з бронзи, а в цьому випадку гостродефіцитний кольоровий метал не був потрібен. Звичайно, роликовий підшипник — не кульковий. Але коли його зібрали і випробували на танку, то виявилось, що деталь працездатна. «Духовський підшипник» негайно поставили на серійне виготовлення. Ця проста конструкція майже повністю виключила виробничий брак і знизила вартість кожного випущеного танка.

Закінчення на с. 16–17

Закінчення. Початок на с. 14–15

Незакопаний талант

Бійці любили танк КВ, сміливіше йшли в бій під його прикриттям, адже це був найпотужніший танк у той період. Але в цієї бойової машини була і своя «ахіллесова п'ята» — ходова частина, перш за все траки, що відливалися з низьколегованої сталі. Вони рвалися, і танк перетворювався на велику нерухому мішень. Звичайно, броня якийсь час рятувала людей, але в тривалому бою результат для машини і екіпажу був трагічним. Висновок напрашувався очевидний — потрібно терміново міняти марку сталі і переводити виготовлення траків з лиття на штампування. Питання розглядали у «головному кабінеті країни». Але такий рівень вирішення проблем був винятком. Переважно ж вирішувати складні конструкторські ситуації доводилося Духову. І вже невдовзі, коли не встигали штампувати траки і зривалася поставка КВ на фронт, Микола Леонідович придумав спосіб штампування напівтраків, що дозволило ліквідувати зрив, покаранням за який був розстріл.

За технічними характеристиками наші танки перевершували німецькі. Це стало ясно вже в перші місяці війни. Хроніка цього періоду була багата ось на такі епізоди.

Під час боїв під Москвою танк КВ по сніжній цілині стрімко налетів на передові позиції ворога. В оглядову щілину машини командир екіпажу комісар Вершинін побачив хату, за якою в засідці сховалося більше трьох десятків фашистів. Танк різко розвернувся і вривався в хату, підім'явши її під себе. Потім бойова машина вронула вперед і увірвалася на площу, де її зустрів вогонь дванадцяти німецьких протитанкових гармат. Зброя ворога стріляла одночасно, і танкістам здавалося, що працюють клепальники, — настільки частими були удари ворожих снарядів по броні. Могутній КВ підім'яв під себе одну гармату, потім другу... третю... четверту... Коли з першою батареєю противника було покінчено, Вершинін направив танк на другу. І ось розчавлена п'ята гармата, потім знищені шоста, сьома і восьма. Несподівано рух сталевих фортеці припинився. Поки механік-водій Ходинкін виправляв пошкодження, комісар Вершинін не припиняв обстріл ворога. І раптом пролунав потужний вибух, що потряс усе навколо, — це один зі снарядів, випущений КВ, влучив у німецький склад боєприпасів. Екіпаж танка КВ, що повернувся з перемою з битви, гаряче зустріли бойові товариші. На броні машини нарахували 123 в'ятини від ударів ворожої артилерії.

Славну сторінку в історію війни вписала рота з п'яти важких танків КВ-1 під командуванням старшого лейтенанта Зіновія Колобанова. У боях під Ленінградом у ході Кінгісепсько-

Лузької оборонної операції вона перекинула дорогу на Гатчину. Танк Колобанова зайняв позицію серед будівель садиби радгоспу «Войсковиці». Попереду було шосе, що перетинало велику заболочену низину. Незабаром показалася колона німецьких танків, що рухалася по шосе. В авангарді їхали озброєні кулеметами три мотоциклісти, які через кожні двісті-триста метрів зупинялися і обстрілювали придорожні кущі, над колоною баражував літак-розвідник. Бойові машини ворога — легкі і середні, числом не менше сорока — рухалися щільним строєм. Колона добре охоронялася, і фашисти відчували себе в безпеці: баштові люки багатьох машин були відкриті, на броні сиділи солдати в розстебнутих гімнастерках із закованими руками.

Знаючи, що броня КВ невразлива для снарядів цих танків, Колобанов дочекався, коли вся колона ворожої техніки вийшла з лісу на шосе, і наказав командир гармати Андрію Усову відкрити вогонь по головних танках противника, а потім — по замикаючих. Машини загорілися і перегоріли іншим шляхом відступу. Потім Усов вдарив вогнем в середину колони. Гітлерівці почали вискакувати з підбитих машин, і їх відразу наздоганяли кулеметні черги радиста-кулеметника Павла Киселькова. Німецькі танки відкрили вогонь у відповідь, але прямі попадання малокаліберних снарядів залишали на броні КВ лише вм'ятини. Тим часом потужна гармата радянського танка неблаганно продовжувала виводити з ладу ворожі машини. Деякі з них у спробі врятуватися з'їхали з шосе, але тут же застрягли в болоті. Ймовірно, КВ так і знищив би всі фашистські танки, але в екіпажа закінчилися бронебійні снаряди. На очах у безпорадних німців радянський танк відійшов на край радгоспної садиби. В цей час на місце битви приплили танки лейтенантів М. І. Свдокіменка, В. І. Ласточкіна, Ф. Сергєєва й І. А. Дегтяря, що завершили розгром ворожої колони. У підсумку танкова рота старшого лейтенанта З. Г. Колобанова знищила сорок три німецьких танки, з них екіпаж Колобанова — двадцять два. У цьому ж бою на рахунок танкової роти — одна легкова машина противника, артилерійська батарея, дві роти піхоти й узятий у полон мотоцикліст. Ці неймовірні цифри підтверджені багатьма документами.

Дивовижні радянські танки, що втримували вогонь німецьких протитанкових гармат, наводили жах на фашистів. Ім'я конструктора досить скоро стало відомим серед німецьких воєнних. Уже в 1941 році під час допитів полонені німецькі офіцери називали радянський важкий танк «Духов-панцер» — саме так машина іменувалася в листівці, випущеній гітлерівським

командуванням. У ній був зображений КВ і позначені місця, куди краще цілитися. При цьому німецьким солдатам радили йти в атаку на цей танк з відром бензину в руці, щоб піднятися на нього, облили паливом і підпалити. Такий подвиг нагороджувався відпусткою до Німеччини, але охочих бігти з відром на «уральського мамонта» не було.

Перевага радянських танків над німецькими була очевидною. Хоча прориви нападників на радянсько-німецькому фронті у перший рік війни були глибокі, але вони були обумовлені масованим застосуванням фашистами танкових з'єднань: перед вторгненням у СРСР командування вермахту зосередило на кордоні 3712 танків. Утім за це гітлерівці заплатили високу ціну — до 31 грудня 1941 року їх втрати становили 3770 танків! Усі виготовлені на початок війни танки були «вибиті» з ладу.

Такий результат боїв став причиною гарячкового переозброєння Німеччини в ході війни. Досвідчені інженери, які працювали в німецькій військовій промисловості, взялися вирішувати завдання зі створення німецьких важких танків. Почалася «конструкторська війна».

У цій інтелектуальній війні у Духова був серйозний противник — «батько танків» Німеччини, видатний військовий інженер і промисловець Фердинанд Порше. У 1940 році він очолив комісію Міністерства озброєнь з проектування нових танків, під його керівництвом були зроблені перші начерки важкого танка «тигр». Тоді ця машина залишилася на папері. Тепер же проектування «тигра» відновили. Паралельно в Німеччині розробляли більш маневрений танк «пантера». Водночас німці вимушені були працювати над новою протитанковою зброєю, оскільки фронтові зведення свідчили про безсилля фашистської артилерії проти КВ. Нового «монастра» — важку самохідну артилерійську установку — нарекли «фердинандом». А от створити подібний до радянського дизель-мотор, що викликав заздрість, німецькі розробники під час війни так і не змогли.

Війна була нещадно сувора і до танків, розроблених радянськими конструкторами. Безумовним «плюсом» танків КВ, створених М. Л. Духовим, була надійність: у порівнянні з іншими машинами вони значно рідше виходили з ладу в результаті прямих влучень ворожих снарядів і на тривалих переходах після виснажливих боїв. Так, наприклад, 8-й танковий полк, до складу якого входив батальйон добровольців Кіровського заводу, на початок воєнних дій на дальніх підступах до Москви мав 7 важких танків КВ і 22 середніх танки Т-34. Після двотижневих боїв і двохсоткілометрового маршу на ходу залишалися всі КВ і тільки 10 «тридцять-

четвірок». Але з часом виявлялися і гострі проблеми КВ. Навесні 1942 року посипалися сигнали про вихід з ладу коробки передач. Спеціально створена комісія прийшла до невтішного висновку: у мінливих умовах війни важкому танку стало необхідно розвивати високу швидкість на будь-якій місцевості, робити стрімкі кидки і розвороти, тому треба змінювати весь вузол.

Крім цього, сама структура танкових батальйонів створювала певні складнощі у фронтових умовах, адже в одній танковій частині була рота важких, рота середніх і рота легких танків. На машинах стояли радіостанції різних типів, зв'язок діяв погано, що дуже ускладнювало керування батальйоном. До того ж на марші танки пересувалися з різною швидкістю, а важкі КВ, що становили зазвичай авангард батальйону, часто ламали переправи, що ускладнювало шлях усім іншим, втрачався дорожочинний у бою час... Та головне — броня КВ вже не була невразливою для снарядів противника. У фашистів з'явилися підкаліберні та кумулятивні снаряди, які могли наскрізь пропалити навіть лобову броню КВ.

Ранньою весною 1942 року Державним Комітетом Оборони було поставлено питання про необхідність підвищення бойових якостей КВ. Фронту потрібні були нові танки.

Розробляючи свої бойові машини, Духов досить часто порівнював КВ з Т-34 розробки чудового конструктора Михайла Іллєча Кошкіна (теж вихованець Ленінградського політеху і Кіровського заводу), який незадовго до війни, будучи керівником танкового конструкторського бюро Харківського заводу транспортного машинобудування, передчасно пішов з життя. У 1939 році Т-34 і КВ одночасно постали на полігоні перед урядовою комісією. Розробляючи Т-34, Кошкін передбачив поле бою майбутньої війни. Не захоплюючись бронею, він поставив на свою машину озброєння важкого танка, зберігши високу швидкість і маневреність. Для німців Т-34, як і КВ, став сенсацією війни. За словами німецького генерал-лейтенанта Еріха Шнейдера, «цей 26-тонний руський танк був озброєний 76,2-міліметровою гарматою, снаряди якої пробивали броню німецьких танків з 1,5 тисячі метрів, тоді як німецькі танки могли вражати руські з відстані не більше 500 метрів, та й то лише в тому випадку, якщо снаряди потрапляли в бортову або кормову частини танка Т-34». Ефект від участі в боях танків Т-34 був такий сильний, що Гітлер оголосив уже померлого М. І. Кошкіна своїм особистим ворогом. За наказом фюрера льотчиками люфтваффе було знищено кладовище в Харкові — це було цілеспрямоване бомбардування з метою ліквідації могили конструктора.

Генерали «Танкограда»: головний конструктор М. Л. Духов, директор І. М. Зальцман, головний інженер С. Н. Махонін

Танки КВ-1 у дворі Челябінського Кіровського заводу. Весна 1942 року

Важкий танк ІС-2 біля стін Рейхстагу

М. Л. Духов. 1960 рік

М. Л. Духов з І. В. Курчатовим

1942 року конструкторська команда на чолі з Духовим одночасно вирішувала кілька задач. По-перше, терміново треба було покращити характеристики важкого танка КВ — полегшити його вагу, поліпшити маневреність, оснастити більш потужним двигуном, — і при цьому залишити його в категорії важких. Так народився танк КВ-ІС. По-друге, у зв'язку з наближенням фронту до Сталінграда, де було розташовано виробничі площі Т-34, стояло завдання забезпечити челябінські цехи кресленнями Т-34, щоб налагодити тут випуск «тридцятьчетвірок», а це було архіскладно: знадобилося розробити технологічні процеси на дві тисячі деталей, спроектувати і виготовити більше сотні моделей, понад п'ятсот штампів, до п'яти тисяч найменувань інструменту і пристосувань, переставити тисячі верстатів і створити нові потокові лінії. І ще завважимо: Духов не був би Духовим, якби обмежився простим копіюванням чужої розробки. У конструкцію Т-34 були внесені значні удосконалення, прийняті потім і на інших заводах, які випускали цей танк. Перш за все було виправлено найбільшу незручність. Уже згадуваний вище Еріх Шнейдер писав: «І все ж новий руський танк мав один великий недолік: його екіпаж мав поганий огляд, особливо збоку і ззаду... Ця слабкість незабаром була виявлена в бою і при огляді підбитих танків Т-34 і швидко врахована в тактиці наших танкових військ». Проблему усунули введенням у конструкцію командирської башточки на зразок встановленої на танках КВ-ІС. Можливість швидкого її повороту, незалежно від основної башти, дозволяла командир танка бачити все, що відбувається на полі бою — і спереду, і збоку, і ззаду. Оснастили «тридцятьчетвірку» і новою коробкою перемикачів передач. Лише за 33 дні були виконані креслення Т-34. Досі світовий досвід не знав прикладів освоєння серійного випуску машин такого типу менш ніж за чотири-п'ять місяців.

Тим часом на берегах Волги вже розпалювалося полум'я однієї з найзапекліших битв Другої світової війни — Сталінградської. У серпні разом з танками КВ челябінці з конвеєра направляють туди серію модернізованих танків КВ-ІС і Т-34.

А за місяць радянські артилеристи під Ленінградом вступили в бій з гітлерівськими танками, що були помітно більшими за колишні і йшли напролом, бо мали значно товщу броню. Це була нова зброя вермахту — «тигри». Підбити їх вдалося із засідки пострілами по їхніх бортах. Відтак радянські конструктори отримали нове завдання:

об'єднати свої зусилля для створення самохідних установок, необхідних для вогневої підтримки танків, основою для них мали стати танки — легкий Т-70, середній Т-34 і важкий КВ-ІС. Найпотужніша самохідка доручалася Челябінському Кіровському заводу. Її вирішили оснастити гаубицею-гарматою калібру 152 мм. Терміни були поставлені настільки жорсткі, що здавалися нездійсненними. Провідний склад конструкторів був переведений на казармене становище. Конструктори жили протягом трьох тижнів у кабінетах. Виконані на ватмані креслення прямо з креслярських дощок вирушали у виробничі цехи. Креслення корпусу нової самохідної артилерійської установки спеціальним кур'єром доставлялися на корпусний завод. Усі виробничі і технологічні служби працювали злагоджено, чітко й оперативно. Перемагаючи неминущу втому, люди працювали з повною віддачею. Один з учасників тієї героїчної роботи, досвідчений фахівець з озброєння і моторів Г. А. Манілов згадував: «І ось у такій обстановці працездатність Миколи Леонідовича просто дивувала. Він ніколи механічно не підписував креслень. Без його перегляду і дозволу креслення не контурувалися. Переглядав він, як правило, всі креслення аж до деталі. Робив це блискавично, але горе конструктору, якщо там був брак. Брак приховати від нього було неможливо. У нього була неймовірна здатність миттєво виявляти помилки». Перший зразок САУ був зібраний 25 січня 1943 року. На початку лютого почалося їх серійне виробництво, а вперше вони були застосовані в Курській битві і просто приголомшили гітлерівців, адже 50-кілограмовими снарядами пробивали броню «тигрів», зривали і скидали на землю гарматні башти. Саме тоді наші бійці влучно охрестили ці самохідки «звіробоями». Фінал найбільшого в історії танкового бою під Курськом добре відомий. Застосування нової бронетехніки у великій кількості гітлерівцям не допомогло. Вони втратили півтори тисячі машин, сімдесят тисяч солдатів. Згадуючи про один із боїв з участю СУ-152, колишній член військової ради 1-ї танкової армії генерал-лейтенант М. К. Попель розповідав: «Згори, з гребеня пагорба, били 152-міліметрові гармати, кожним снарядом не просто пробивали броню, а роблячи величезні зяючі дірки, розгортаючи танк, ніби він був картонним. З сорока гітлерівських танків, що провалилися, назад повернулися вісім. Повернулися і принесли у фашистські війська звістку про нову жадливу зброю руських».

А за півроку Червона Армія отримала ще й принципово новий «танк наступу», названий ІС: за броньовим захистом і озброєнням він перевершував «тридцятьчетвірку» і КВ, так, його вогнева сила зросла більш ніж у п'ятеро, у нього були більш високі у порівнянні з КВ швидкість і прохідність завдяки оновленому двигуну, потужність якого довели з 400 до 800 к. с. Німецьке командування заборонило своїм танкістам вступати у відкриті поєдинки з цими танками, дозволяючи вести з ними бій лише із засідок або укриттів, а за знищення танка ІС видавалися спеціальні нагороди. Ці танки встигли взяти участь у всіх операціях завершального періоду війни.

Маршал Радянського Союзу К. С. Москаленко розповідав, як один з полонених німецьких танкістів запитав, чи можна дізнатися, з якої зброї була пробита броня його танка. Начальник розвідвідділу наказав конвоїру показати полоненому наш танк ІС. Зі слів конвоїра, німецький танкіст двічі обійшов навколо машини, порухував вм'ятини від влучень снарядів і здивовано похитав головою. Потім заглянув у дуло танкової гармати і важко зітхнув. Коли його привели знову до начальника розвідвідділу, полонений сказав: «Ми чули, що у руських є важкі танки, але нас запевняли, що верхом досконалості є наш «тигр». А тепер не знаю, що і сказати. Ваш танк має багато переваг у порівнянні з нашим. Перед володарями такої зброї можна тільки зняти шапку».

Вклад головного конструктора «Танкограда» Миколи Духова у створення й освоєння зброї і розгром ворога відзначено двома орденами Леніна, у 1944 році рядовому Духову було присвоєно звання генерал-майора інженерно-технічної служби. Що аж ніяк не позначилося на його ставленні до людей і до справи. Наступними його нагородами — за подальші розробки і участь у створенні наукової школи танкобудування — стали орден Суворова II ступеня (нагорода полководців), третій орден Леніна, золота медаль «Серп і молот», дві Сталінські премії, звання Героя соціалістичної праці.

Талановита людина, кажуть, в усьому талановита. Це, безумовно, і про Миколу Леонідовича Духова. Життя у мирній країні він присвятив зовсім іншій сфері — розробці ядерної зброї. З властивою йому наполегливістю він починає вивчати нову справу — і стає в ній провідним фахівцем. Духова по праву можна вважати засновником конструкторської школи з ядерних

боєприпасів. Досягнення його у цій галузі держава відзначила новими високими нагородами. «Талант і нескінченна праця» — так охарактеризував життєвий і творчий шлях Миколи Леонідовича Духова його керівник і колега по новому цеху академік Юрій Борисович Харитон.

Помер геніальний конструктор з Полтавщини 1 травня 1964 року від раку крові. Похований він на Новодівичому кладовищі в Москві. Пам'ятники нашому видатному земляку встановлені в селі Веприк, в Челябінську і в Москві.

3 книги «Микола Леонідович Духов — людина і конструктор» під загальною редакцією доктора економічних наук С. Ю. Лопарева, доктора технічних наук, професора Г. О. Смирнова

Від редакції. Несповідиме милосердя Боже до нас! Намагаючись зцілити грішну людину від духовної омани, Господь завжди обирає найкорисніші ліки. Життя Миколи Духова у контексті історії — яскравий приклад цього. Велика Вітчизняна війна — найстрашніша, найкровопролитніша — стала саме такими «ліками» — гіркими, але корисними — для народу, що від 1917 року вів безбожне життя. Вона стала сильним духовним струсом після періоду жорсткого боговідступництва, богоборства — і здійснювала в душах священне почуття любові до Батьківщини, жертвності заради ближніх, а багатьох безпосередньо повернула до Бога. Бог же не прагне «смерті грішника, а тільки щоб вернути грішного з дороги його, і буде він жити» (Єзекііль 33:11). А відтак чи не милосердя Господнє — танкобудівний конструкторський талант того ж Миколи Духова, що розквітає в потрібний час — час священної народної війни?

Ми не знаємо, чи жеврів у душі конструктора вогник віри. З його біографії відомий прикрий факт, що в юності після закінчення школи Микола Духов вів атеїстичну пропаганду. Тоді це було «на часі», а юнь, як відомо, схильна до всього революційно нового. Хто з нас без гріха, хай кине камінь (пор. Ін. 8:7). Але «дитячі хвороби» з часом минають, настає зрілість з переосмисленням життя... Суспільні настанови радянських часів, коли випало жити Духову, не сприяли релігійним духовним пошукам. Однак вчиняти за совістю є орієнтиром для людини за будь-яких часів і умов. Спомини про Миколу Духова щедрі саме на таку моральну оцінку. Віруючи, що «Бог є любов» (1Ін. 4:8), і бажаючи всім спасіння, можемо сподіватися, що милосердний Отець Небесний дарує спасіння і тому, хто дієво проявив свою любов до свого народу.

Не так давно я взявся за чтение книги замечательного английского писателя-христианина Клайва Стейплза Льюиса «Расторжение брака». Несмотря на свое название, она совсем не о браке в нашем привычном понимании этого слова. Она повествует о... Впрочем, не буду здесь об этом говорить, ведь ты и сам, мой дорогой друг, можешь прочесть эту небольшую книжицу. Поверь, из нее ты извлечешь много пользы. Здесь же речь пойдет совершенно о другом. Упомянул я ее лишь потому, что среди прочего в ней я прочел такие слова: «Истина причиняет боль всему, что призрачно». У меня сразу же возникло множество вопросов. Истина причиняет боль? Но может ли такое быть? Всему, что призрачно? Как известно, призрачным есть то, что не является настоящим, но при этом кажется таковым. Подделка, другими словами. Но что призрачно, а что — нет? Как в этом разобраться? Обо всём этом я долго думал. Когда мне казалось, что какие-то вопросы прояснялись, тут же возникали новые. И снова приходилось думать... «Истина... Призрачность... Причиняет боль...» — всё это вертелось в моей голове. Через какое-то время все эти вопросы свелись к одному. Да, к тому самому вопросу, который когда-то задал Понтий Пилат Христу: «Что есть Истина?» Ответа на него он тогда так и не получил... Но следует признать, что прокуратор его тогда задал не просто из любопытства. Очевидно, он тоже много об этом думал. Тем более что он прекрасно понимал: перед ним стоит не рядовой подсудимый, а всё увиденное и услышанное тогда, безусловно, рождало в нём много вопросов. И их квинтэссенцией стал именно тот, последний вопрос: «А что же есть Истина?»

Мы почти всегда, мой друг, стремимся к идеалу. Выстроить идеальные отношения, совершать идеальные поступки, идеально выглядеть, окружить себя идеальными вещами — это удел не только подростка, смотрящего на окружающую действительность сквозь призму юношеского максимализма. Для него-то это как раз естественно, ведь реального жизненного опыта у него еще нет, а красивых примеров из кино, литературы и всего того, что принято называть искусством, — предостаточно. Но часто вполне зрелые и, казалось бы, искушенные жизненными перипетиями люди стремятся к тому же. «Но разве это плохо?» — спросишь ты. Конечно же, нет! Вопрос ведь в другом. А где находятся эти критерии идеальности? Кто их задает?

Если ответить честно, то каждый из нас будет вынужден признать, что эти критерии зачастую мы определяем сами. Но тогда возникает еще один глубоко личный вопрос: «Разве я идеальный (совершенный) человек, чтобы на сто процентов верно понимать, что идеально, а что нет? Ведь если я сам не совершенен, то получается, что и мои представления о совершенстве тоже не совершенны... А значит, они не истинны!»

И тем не менее нам постоянно кажется, что мы знаем, как надо, как правильно... Мы всегда стремимся учить других. Всегда думаем, что наш опыт

«Что есть Истина?»

Николай Ге «Что есть истина? Христос и Пилат», 1890 год

более объективен, нежели опыт другого человека. Но если набраться смелости быть честным перед самим собой, то в таком случае придется признаться: «Я на самом деле не могу знать наверняка, что именно так будет правильно, но... Но именно так мне удобно».

Мы строим отношения так, как удобно нам. Мы поступаем так, как сами считаем правильным. Мы гневаемся и обижаемся, если чье-то мнение не совпадает с нашим. Постоянно перестраховываемся. Всегда боимся, чтобы кто-то не нарушил нашей зоны комфорта. В центре всего мы всегда ставим себя. Но в этом ли идеал? Увы, для многих — да! Вот только опыт у каждого свой, желания различны, цели диаметрально, да и траектория движения по шоссе земной жизни зачастую в разных направлениях. Идеал у каждого свой! Единого знаменателя нет! И что же из этого следует?

Получается, человек сам придумывает для себя идеальный мир, идеальные отношения, идеальную модель поведения. Но это всё — не более чем мир иллюзий, потому что его «идеально» — всегда субъективно. Его «идеально» всегда будет равно его же «мне так удобно». А другому будет удобно по-другому. И так до бесконечности.

Пожалуй, в этом и кроется основная причина всех человеческих конфликтов: и бытовых, и личностных, и

семейных, и политических, и военных, и в том числе и религиозных. Человек стремится приспособить другого человека «под себя». И нужно сказать, что тому, кто обладает сильной волей и даром убеждения, до определенного момента это удастся. Он тщательно оберегает себя и свое пространство от всего, что может заставить чувствовать себя не комфортно.

Норано или поздно этот выдуманный мир рушится, словно карточный домик. Вдребезги разлетается всё, что казалось до этого таким важным. Вдребезги разлетается вся жизнь человека, когда перед ним встает неоспоримый факт: увы, центр Вселенной — далеко не он, а все его прежние представления об идеале — увы, не верны... А если так, то всё, чем он наполнял свою жизнь, было не настоящим, было подделкой. Может, и красивой, может, и хорошо выполненной, может быть, даже и дорогой — но подделкой! Дьявол — искусный мошенник, справедливости ради в этом нужно отдать ему должное. Уж что-что, а подделывать он умеет! Да так подделает, что порой и от оригинала не отличишь...

Трагедия в том, что время назад уже не отмотать. Ничего не изменить. Всё призрачное так и останется призрачным, настоящим ему уже никогда не стать... Мне не раз приходилось слышать исповедь умирающих. И почти всегда звучали одни и те же

слова, наполненные огромной болью: «Ах, если бы я мог всё вернуть назад... Всё было бы по-другому! Всё было бы по-настоящему!...» Но, увы...

Старик Льюис был прав: «Истина причиняет боль всему, что призрачно!» Розовые очки всегда разбиваются стеклами внутрь. Больно осознавать, что всё время до этого ты был не прав, хотя и пытался убедить себя в обратном. Твой идеал, тобою же самым придуманный, — всего лишь пустышка. Дьявол обманул тебя, а ты принял это за чистую монету и всю жизнь думал, что это правда...

Хотя, может, это и была правда? Возможно. Но была ли твоя правда Истинной?

Я расскажу тебе еще одну историю, мой друг. Как-то мне довелось прочесть об одной девочке. Ее звали Анна. Ей было всего тринадцать. Она ничем не болела, но в своем юном возрасте перенесла бесчисленное множество операций, инъекций и переливаний крови. И всё для того, чтобы помочь старшей сестре, больной лейкемией. Как сказали родители, для этого Анна и появилась на свет. Но какой могла бы стать ее жизнь, не будь она привязана к больной сестре?..

Однажды Анна решила шаг, который для многих людей был бы слишком сложен. Она подала в суд на своих родителей, присвоивших право распоряжаться ее телом. В этой истории было всё: и любовь, и непонимание, и боль, и слезы, и судебные тяжбы.

«Но была ли правда?» — наверное, спросишь ты. Да, была. И по-своему прав был каждый. Анна была права в том, что хотела полноценной жизни. Родители были права в том, что хотели спасти свою больную дочь. Судья был прав в том, что с точки зрения закона дал оценку этой непростой ситуации. Адвокат, представлявший интересы своей тринадцатилетней клиентки, тоже был прав, ведь именно в этом заключалась его работа. У каждого из них была своя правда.

Но так или иначе, каждый из них встал перед вопросом: что важнее — качество жизни или неприкосновенность личности? Какой сделать правильный выбор, если на одной чаше весов — этика, а на второй — мораль? Что выше — правосудие или любовь?

Хороший ответ на эти вопросы будет состоять в том, что нет на них хорошего ответа! Каждый ответит по-своему...

Как ты и сам видишь, дорогой друг и читатель, — правд может быть много. И у каждого она будет своей. Правда — она всегда субъективна. Мы с тобой придумали ее сами для себя. А в сущности она — призрачна. Просто нам с тобой так удобно думать, что мы правы.

Объективна лишь Истина. Она не зависит от наших с тобой желаний, мнений и предпочтений. Она — всегда одна.

Пилат не услышал ответа на свой вопрос: «Что есть Истина?» Но его беда в том, что в тот день он так и не понял (хотя наверняка и много об этом думал), что Истина была совсем рядом. Всего в нескольких шагах! Пойми он это тогда, очевидно, спросил бы совершенно по-другому: не «что есть Истина?», а «Кто есть Истина?»

Истина есть Христос!

Рано или поздно мы тоже — и я, и ты, и каждый — встанем лицом к лицу перед Истиной. И нам будет очень больно, если в тот момент в нас не найдется что-либо призрачное, ненастоящее, нами самими придуманное.

В той последней и самой страшной боли виноваты будем только мы сами...

Игумен Афанасий (Бедный)

Невпинна праця Богу на славу, людям на спасіння

«Мовчить собор. Навколо вирують пристрасті... а він стоїть, думає свою одвічну думу. Про що вона? Усе тут проходило перед ним, як перед свідком і перед суддею», — ці знамениті слова Олеся Гончара із роману «Собор» якнайяскравіше, мабуть, ілюструють обставини існування багатьох святих споруд нашого Новосанжарського району. Сьогодні розповідь про Свято-Успенський храм села Старі Санжари та його настоятеля отця Василя.

Стояла до 1986 року у Старих Санжарах церква, але була повністю зруйнована. Так уже історично склалося, що був період, коли церкви руйнувалися, спалювалися, змінювалося їх призначення. Але колесо історії крутиться невпинно. Настав час храми відбудовувати. Духовне відродження в Старих Санжарах розпочалося з появою отця Василя Антоня, який звершив свою першу літургію у липні 2005 року в тимчасовому вагончику. З ініціативи священика громада перебралася до старого приміщення контори (дозвіл місцевої влади не забарився). Господар обладнав вівтар, усе підготував, і люди почали відвідувати богослужіння. А на пожертвування і кошти меценатів розпочали будівництво справжнього храму. У липні 2009 року вирили котлован, заклали капсулу, а перед Покровом уже і цоколь на фундаменті виріс. Будівництво велось кілька років — нешвидка ця справа. Та ось освятив новозбудовану церкву митрополит Полтавський і Миргородський Филип.

Перша літургія на величне свято — день пам'яті святителя Мелетія, архієпископа Харківського і Охтирського, — зібрала місцевих жителів і прихожан із навколишніх сіл. Адже усі знають про те, що саме в Старих Санжарах народився цей угодник Божий.

Нині всередині храму ведуться внутрішні роботи — майстри розписують стіни. Звичайно, це вартісна праця і неквапна, тому доводиться прихожанам запасатися терпінням. Тим часом приход готується до визначної події у лютому цього року — 180-річчя з дня блаженної кончини святого земляка святителя Мелетія (Леонтовича). Священик докладає чимало зусиль, щоб закінчити хоча б деякі внутрішні і зовнішні роботи. У планах відновити й освятити джерело святого Мелетія, де можна буде помолитися, напиться святої води й умитися. У 2019 році освятили місце під капличку там, де проживала колись родина святого, — це за 600 м від церкви. Збудувати її планується за рік.

Одна з найулюбленіших святинь у храмі — Почаївська ікона Божої Матері. На великі свята її опускають для того, щоб прихожани могли прикластися.

Священик дбає не тільки про Успенський храм. З ініціативи нашого батюшки Василя в селі Кунцеве невдовзі функціонуватиме каплиця, у Шевченках Полтавського району вже збудовано маленьку церкву, яку почали відвідувати прихожани. Наш настоятель — людина неспокоїної вдачі, лишень завершує один проект, як уже обдумує інший. Так і живе він, скромний сільський священик, у вічних турботах, у щоденній праці, допомагаючи спасатися Христовому стаду.

23 січня протоієрею Василю Антоню виповнюється сорок років. Вітаємо Вас, наш духовний наставнику, з цією поважною датою. Бажаємо добрих людей на життєвому шляху, щасливої долі й світлого блага, мирного неба, великої поваги й щирих молитов. Щоб обраний Вами шлях був легким, а кожен день минав лише в радості. Щоб на Вашому шляху завжди горіли вогні віри і надії, щоб для парафіян щира молитва і добре Ваше слово завжди дарували яскраве світло й натхнення, щоб усі Ваші починання та старання вінчалися успіхом. Нехай Ваше серце б'ється довго, випромінюючи добро й любов.

*Хай буде цей день незабутньо прекрасним,
Осяяним в радості сонечком ясным,
Усміхненим, райдужним і золотавим!
Життя буде довгим і дуже яскравим!
Хай буде у ньому багато любові,
Щоб зустрічі ждали корисні й чудові!
Щоб помагали всі Вам і любили,
Щоб очі від щастя, як зорі, горіли!
Хай доля пошле Вам довгого віку,
Щастя, здоров'я, достатку без ліку!
Хай люди за працю шанують та щирість,
Хай зігріває Вас Божая милість!
Многая літа!*

З повагою, прихожани храму

Свято-Успенський храм у Старих Санжарах — сучасний і дореволюційний.

Оформити передплату на «Відомості Полтавської єпархії» можна з будь-якого місяця в будь-якому відділенні «Укрпошти»:

ф. П - 1

АБОНЕМЕНТ

на газету

01125

Відомості Полтавської єпархії	Кількість комплектів	1
-------------------------------	----------------------	---

на 2019 рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куди

поштовий індекс

адреса

Кому

ДОСТАВНА КАРТКА-ДОРУЧЕННЯ

на газету

01125

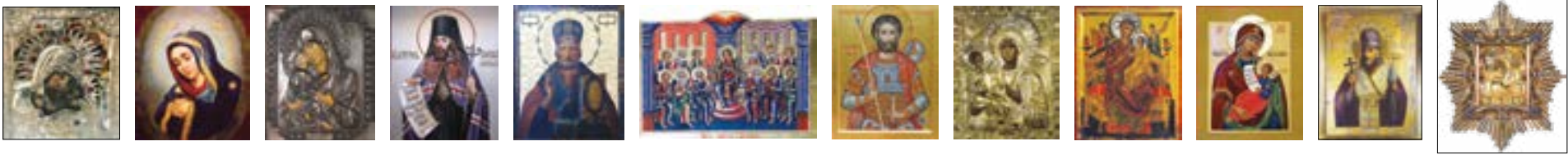
Відомості Полтавської єпархії	Кількість комплектів	1
Вартість	передплати	
	переадресування	

на 2019 рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

поштовий індекс	місто, село
код вулиці	область
буд.	район
корп.	вулиця
кв.	

До святинь храмів Полтави

Макаріївський кафедральний собор
вул. Лялі Убийвовк, 2-а, тел. +38 (0532) 59-25-76
Горбанівська ікона Божої Матері
(читання акафіста за вечірнім богослужінням у неділю о 17.00)
Ікона прмч. Макарія з часточкою мощей
(читання акафіста за вечірнім богослужінням у четвер о 17.00)

Хрестовоздвиженський монастир
вул. Паїсія Величковського, 2-г, тел. +38 (0532) 56-14-68
Мощі свт. Афанасія (Вольховського) і свт. Іларіона (Юшенова)
(молебень з читанням акафіста у суботу о 7.00)
Ікона Божої Матері «Оўпованіє всѣхъ концѣвъ зѣмли»
(читання акафіста за вечірнім богослужінням у неділю о 16.00)

Спаський храм
вул. Соборна, 10, тел. +38 (05322) 2-86-29
Ікона Божої Матері «Троїщина»
(молебень з акафістом у неділю о 16.00)

Храм мученика Іоанна Воїна
вул. Маршала Бірюзова, 64-б, тел. +38 (0532) 65-30-07
Ікона мч. Іоанна Воїна з часточкою мощей
(читання акафіста за вечірнім богослужінням у неділю о 17.00)
Ікона Божої Матері «Всцїрица»
(читання акафіста у вівторок о 17.00)
Ікона Божої Матері «Оўтоли моѧ печѧли»
(читання акафіста в четвер о 17.00)

Андріївський храм
вул. Сінна, 3-а, тел. +38 (0532) 56-93-49
Ікона мц. Наталії з часточкою мощей
(читання акафіста мчч. Адріану і Наталії за вечірнім богослужінням у неділю о 18.00)
Ікона Богородиці «Всцїрица»
(читання акафіста у четвер о 18.00)
Ікона свт. Іоанна Шанхайського з часточкою мощей
(читання акафіста у понеділок о 18.00)

Свято-Троїцький храм
вул. Паїсія Величковського, 2-г, тел. +38 (0532) 56-14-68
Ікона «Сошествіе Свѣтаго Духа»
(молебень Святому Духу в среду о 12.00)
Ікона свт. Миколая Чудотворця з часточкою мощей
(молебень свт. Миколаю в четвер о 12.00)

Пантелеймонівський храм
вул. Європейська, 64, тел. +38 (0532) 53-21-58
Ікона вмч. Пантелеймона з часточкою мощей
(читання акафіста вмч. Пантелеймону у вівторок о 10.00)
Ікона свт. Миколая Чудотворця
(читання акафіста в четвер о 10.00)

Храм святих мучениць Віри, Надії, Любові
проспект Першотравневий, 23, тел. +38 (0532) 2-16-59
Ковчег з часточкою мощей свт. Іоасафа Бєлгородського
(читання акафіста в суботу о 9.30)
Почаївська ікона Божої Матері
(читання акафіста за вечірнім богослужінням у неділю о 17.00)

Вознесенський храм
вул. Зоряна, 2, тел. +38 (0532) 66-16-23
Ікона Божої Матері «Владимірська Пшкарівська»
(читання акафіста у неділю о 17.00)

Серафимівський храм
вул. Героїв Сталінграда, 1-б, тел. +38 (0532) 58-34-96
Ковчег з часточкою мощей прп. Серафима Саровського
(читання акафіста за вечірнім богослужінням у неділю о 17.00)
Ікона Богородиці «Пєспіаімаѧ Чѧша»
(читання акафіста в середу о 9.30)
Ікона Богородиці «Въ родѣхъ Помѡщница»
(читання акафіста в п'ятницю о 9.30)

Оформити передплату на «Відомості Полтавської єпархії» можна з будь-якого місяця в будь-якому відділенні «Укрпошти»:

Зворотній бік форми СП-1

(Абонемент)

На абонементі повинен бути проставлений відтиск касового апарата. При оформленні передплати (переадресування) без касового апарата на абонементі проставляється відтиск календарного штемпеля відділення зв'язку. У цьому разі передплатнику видається абонемент з квитанцією про оплату вартості передплати (переадресування).

(Доставна картка-доручення)

Передплатник із сплачених ним коштів за передплату доручає Розповсюджувачу

сплатити Видавцю суму в розмірі видавничої вартості передплаченого видання на

умовах і в строки, визначені Розповсюджувачем.

Оголошення

Шановні читачі!

Газета «Відомості Полтавської єпархії» з року в рік веде літопис церковного життя єпархії, знайомить віруючих з цікавими подіями і людьми, розповідає про святих землі Полтавської і маловідомих святих, висвітлює питання основ віри, православної педагогіки, православного мистецтва тощо. Щоб і надалі наш часопис мав можливість нести до своїх читачів друковане слово, просимо підтримати його — оформити поштову передплату на наступний рік для себе, своїх рідних і близьких людей. Бланк передплати надруковано на с. 17–18, його можна отримати також у відділеннях поштового зв'язку.

Редакція
«Відомостей Полтавської єпархії»

Елена Кучеренко

Если бы всё вернуть назад...

С бабушкой Марфой мы познакомились этой осенью в деревне, куда я ездила с дочками на каникулы. Как-то вечером мы решили прогуляться и посмотреть, кто где живет. И в конце нашей улицы встретили старушку. Она шла с ведрами к колонке за водой. Деревенские жители очень приветливы. Они всегда остановятся и поговорят, даже если вы не знакомы.

— Я бабушка Марфа, — сразу представилась она. — Непривычное у меня имя, да? А вы, наверное, те самые многодетные приезжие...

— Да, те самые. А про нас здесь что, все знают?

— Ой, как хорошо... Конечно знают, у нас же деревня. Сейчас уже поздно, а вот завтра приходите чай пить, — без церемоний позвала она нас, — я вон в том доме живу. Можете не стучать, дверь всегда открыта.

На следующий день девчонки почему-то застеснялись, и я пошла одна.

Если честно, я очень люблю общаться со старыми людьми. У них есть потребность говорить, а мне нравится их слушать.

Бабушка Марфа живёт одна. Домик у нее классический деревенский. Старенький. Такой, каким мы, закоренелые горожане, его себе представляем. С лампадкой перед старыми иконами и рушниками в углу, с сундуком, где обязательно должна храниться какая-то тайна, с кружевными занавесками и цветами на окнах, с высокой кроватью с пирамидой из трех подушек, накрытой ажурными вязаными салфетками, с полосатым котом, который свернулся калачиком на кресле. И с этим неповторимым запахом, который витает в таких домах. Его сложно объяснить, но не почувствовать его невозможно.

К моему приходу она растопила старую русскую печь и было очень жарко. Я надеялась, что в дополнение к этой живописной картине она поставит на стол настоящий самовар, а из печи вытащит какой-нибудь каравай. Но это были уже мои фантазии.

Самовар нам заменил банальный чайник. Зато об отсутствии каравая я совсем не пожалела. Бабушка Марфа нажарила ароматной картошечки, и мы ели ее с солеными огурцами и маринованными маслятами. И, скажу я вам, это было восхитительно.

Она расспрашивала меня о муже, о детях. Но больше говорила сама.

Рассказывала об этой деревне, в которой она родилась. Какой она раньше была богатой, цветущей. Одной из самых крупных в округе. Что здесь была школа, огромная конюшня, на лугах паслись стада, пахались поля... Но потом люди уехали в город — на заработки, там и остались. И вымерла деревня. Почти каждый третий дом — заброшенный. И остались почти одни старики.

Оказалось, что у нее семеро детей, трое из которых уже умерли, семнадцать внуков, а количество правнуков я не запомнила.

Все ее потомки тоже давно разъехались кто куда, навещают бабушку Марфу очень редко, но рассказывала она о них с огромной любовью и всё повторяла: «Скоро кто-нибудь обязательно придет сюда жить со мной, вот увидишь». И на глазах у нее выступали слезы. То ли грусти, то ли надежды.

Владимир Нестерков. Портрет бабушки

Во время нашего с ней разговора мне позвонил муж — узнать, как у нас дела. Говорила я с ним раздраженно. В предыдущую нашу беседу мы немного повздорили, и я всё еще обижалась. Жаловалась на трудности деревенского быта, на то, что дети не слушаются, прикармливали всех деревенских собак — и теперь те ходят столоваться к нам в дом: утром открываю дверь, а они уже там и ломаются на кухню. На то, что ночью по полу шуршит мышь, а вокруг кто-то бродит, и мне страшно. А он там один — отдыхает. Муж успокаивал, говорил, что скоро приедет и всё наладится. А меня несло... В итоге я его не дослушала, буркнула: «Ну ладно, пока! Я занята!» — и повесила трубку.

— Ты что, вот так с ним и попрощаешься? — спросила меня бабушка Марфа. — Муж же переживает, звонит. А ты...

— Ничего, завтра помиримся, — отмахнулась я.

— Завтра... — задумчиво повторила старушка. Взяла альбом с фотографиями и начала листать. — Вот смотри, это мой покойный муж Николай, — показала она на красивого улыбающегося парня в телогрейке.

Были они из одной деревни. И Кольке-трактористу, парню веселому, доброму и отзывчивому, чуть ли не с детства приглянулась взбалмошная рыжеволосая

Марфуша. Добился он своего, сыграли они свадьбу. Жили не хуже других, обзавелись хозяйством. Ссорились, мирились. Родили семерых детей.

Только характер у Марфы смолodu был крутой, гордый и ревнивый. Правда, отходчивый. А Николай — мужчина видный, девкам местным очень нравился. Так и висли на нём. А он только улыбнется им и спешит домой к своей ненаглядной скандальной Марфуше. Покричит она на него, погрозится девок за волосы оттащить, а он ее обнимет, она и успокаивается. И опять в доме всё хорошо.

Но однажды Марфуша разошлась ни на шутку. Приревновала Колю к соседке-вдове Шуре. Та к ним то за солью, то за хлебом зайдет. То попросит его что-нибудь починить. А он и отказать не может.

Поползли по деревне сплетни. Марфу это очень задевало. И хоть и знала она, что Николай кроме нее ни на кого не смотрит, сделать с собой ничего не могла. И срывалась.

В тот вечер Николай собирался на работу — в поле на несколько дней. А Марфа ему опять про Шурку. И костерит обоих непотребными словами. Всё ему припомнила. Не только девок, но и поломанный забор, и печь, которую тот никак не успевал починить.

«Да ладно, Марфуш, — говорил он как всегда. — Я ж тебя люблю. Вернусь и забор почищу». Мнется на пороге, виновато улыбается. Ждет. «Что, и не обнимешь на прощанье?» — «Иди-иди, потом поговорим», — буркнула она и захлопнула дверь. Сел он на свой трактор и уехал.

— Хоть и часто мы ругались, но чтобы вот так я его перед работой не обняла, не поцеловала, чтобы не помирились, такого не было, — рассказывала мне бабушка Марфа. — Сама извелась, заснуть не могла. Рано утром стук в дверь. У меня аж сердце остановилось. «Погиб твой Колька, — говорят, — на тракторе в овраг упал...» А я уже чувствовала! Думала, потом договорим. Не договорили...

За один день поседела тогда рыжеволосая красавица Марфа. Когда хоронила мужа, всё на гроб бросалась: «Прости ты меня, Коленька, вернись!»

Мы помолчали. Мне не хотелось уже ни картошки, ни огурцов.

— Знаешь, Лен, — сказала она тихо, — столько лет прошло, а мне всё снится, что стоит он, как тогда перед дверью, мнется, улыбается: «Что, и не обнимешь на прощанье?» Я обнимаю, и опять у нас всё хорошо. У нас ведь и правда всё было хорошо. Золотой он был, мой Коленька. Это я всё придираюсь. Снится, что утром он возвращается и мы вместе чиним тот забор. И не хочу просыпаться. А днем всё та его улыбка перед глазами. Последняя улыбка. Если бы можно было всё вернуть назад... Приласкай я его, всё, быть может, было бы по-другому...

Мы еще немного посидели, я поблагодарила за угощение, обещала зайти еще, уже с девчонками, и засобиравшись домой. Было уже поздно.

Вышла на улицу. В свете фонаря искрился первый снежок. Где-то лаяли собаки. Я достала из кармана телефон:

— Привет! Я очень соскучилась!

— И я!

Итог жизни

А это еще о старичках. Точнее, об одном дедушке с чудесным именем Пантелеймон.

«Батюшка, скажите мне, как нужно жить?» — спросила я как-то отца Анатолия.

«Было это в начале моего священнического служения, — начал он очередной рассказ. — Звонят мне люди. Близкий человек смертельно болен. Выясняется, что он без сознания, а значит, ни соборовать, ни причастить его нельзя. «Сделайте хоть что-нибудь!» — умоляют».

Пришел отец Анатолий, а на постели лежит старик. Глаза закрыты, на него никак не реагирует. Родные говорят, что у него рак. В сознании бывает редко. Да и глухой совсем давно. И плачут: «Мучается он сильно. А он такой хороший, добрый, порядочный всегда был. Терпеливый. Никогда ни на кого не обижался и сам мухи не обидел. Любил всех, всем старался

помогать. А теперь мы ничем ему не можем помочь».

«Вот смотрю я на них, — вспоминает отец Анатолий, — и понимаю, что дедушка этот действительно прекрасный человек. Бывает, умирает кто-нибудь, а его и проводить-то некому. Всем всё равно. А тут столько народу искренне убивается, дорожат им. Оказалось, что у него две дочки, сами уже пожилые. По всем врачам его провели, все свои сбережения отдали, на операции настояли, хотя им говорили, что в этом возрасте и с таким диагнозом уже не поможешь».

Очень жалко было отцу Анатолию, что человек без покаяния умирает.

«Не стал я сразу отходную читать. А внутренне почему-то очень захотелось прочесть канон из чина соборования, — рассказывает батюшка. — Что я и стал делать. И вдруг дедушка в себя пришел, глаза открыл. И слышать стал. Глухой! Видела бы ты изумление

родных... Я поговорил с ним, предложил исповедаться, причаститься. Пантелеймон искренне этого пожелал, хотя, по его словам, никогда этого не делал. Даров у меня с собой не было, мне же по телефону сказали, что человек давно без сознания. Не забуду никогда, с какой радостью и трепетом бежал я в храм за Телом и Кровью Христовыми! Пантелеймон исповедался. Как же искренне, глубоко, осознанно он каялся! Я такое нечасто потом видел, хотя много лет уже священник. Причастил я его. И мирно, с улыбкой попрощавшись с родными, дедушка почил».

Мы с отцом Анатолием долго молчали. Если честно, то у меня прямо мурашки бежали по коже. Да и у батюшки слезы были на глазах.

«Вот ты спрашиваешь, как жить, — снова заговорил он. — Знаешь, бывает, люди в храм ходят, а Христа не слышат. А дедушка этот хоть и в храм не ходил (не потому, что Бога отрицал и

Церковь, просто в такое время вырос), но всегда был рядом со Христом. Жизнью своей это доказал, отношением к людям. Потому и слова молитвы услышал, почувствовал».

Родные рассказали, что Пантелеймон каждый день проживал так, как будто он был последним. Старался именно сегодня сделать все добрые дела, не откладывая на завтра и совершенно себя не жалея. И не просто делал, а с радостью! И вот итог его жизни. Господь явил нам чудо спасения — настоящее, драгоценное чудо! Позволил нам быть его свидетелями. Вот так, наверное, и нужно жить, как этот дедушка. Но не подумай, это не значит, что в церковь не обязательно ходить. Просто такая у меня когда-то случилась история. Помяни, Господи, усопшего раба Твоего Пантелеймона».

Из книги «Не убивайте чудо!» и другие рассказы»

✙✙✙

Вітаємо

Редакція газети «Відомості Полтавської єпархії» щиро вітає кліриків Полтавської єпархії з ювілейними датами, які вони святкуватимуть у лютому 2020 року:

-

ієромонаха Даниїла (Корчевого), насельника Спасо-Преображенського Мгарського монастиря, з 40-річчям з дня народження, яке він відзначатиме 15 лютого;
-

священника Георгія Бабанського, клірика храму святого Симеона Богоприїмця села Михайлики Шишацького району, з 10-річчям з дня священицької хіротонії, яке він відзначатиме 21 лютого;
-

священника Димитрія Котелевця, клірика Христо-Різдвяного собору міста Зінькова, з 25-річчям з дня народження, яке він відзначатиме 22 лютого;
-

протоієрея Бориса Кондрата, клірика Спасо-Преображенського Мгарського монастиря, з 20-річчям з дня священицької хіротонії, яке він відзначатиме 27 лютого.

✙✙✙

Пам'ятка

«Хорошо на молитве сказать несколько своих слов, дышащих горячею верою и любовью ко Господу... И как приятен бывает Господу этот наш собственный лепет, исходящий прямо от верующего, любящего и благодарного сердца, пересказать нельзя: надобно только то сказать, что душа при своих словах к Богу трепещет радостью... Несколько слов скажешь, а блаженства вкусишь столько, что не получишь его в такой мере от самых длинных и трогательных молитв — чужих молитв, по привычке и искренно произносимых».

Святой праведный Иоанн Кронштадтский

У Свято-Макаріївському кафедральному соборі щосуботи об 11.00 проводяться заняття шахово-шашкового гуртка для дітей. Веде гурток протодиякон Олександр Дубовий. Запрошуються усі бажаючі.

Богослужіння в Богородицькому Горбанівському монастирі

На честь святині землі Полтавської — Горбанівської ікони Божої Матері — освячено храм і утворено монастир на місці її знайдення, неподалік села Горбанівка, біля Баронівських ставків. Поруч б'є святе джерело, що з'явилося, за переданням, після знайдення ікони.

З благословення Високопреосвященнішого митрополита Полтавського і Миргородського Филипа, у храмі обителі звершуються такі богослужіння:

- понеділок: 8.00** — молебень Пресвятій Богородиці;
вівторок: 8.00 — подячний молебень Господу з акафістом «Слава Богу за все»;
середа: 8.00 — молебень з акафістом перед іконою святителя Луки Кримського;
четвер: 8.00 — молебень з акафістом перед Горбанівською іконою Божої Матері та освяченням води;
п'ятниця: 8.00 — читання акафіста Пресвятій Богородиці, **16.00** — вечірнє богослужіння;
субота: 8.00 — Божественна літургія, **16.00** — всенічне бдіння;
неділя: 8.00 — Божественна літургія.

У дні дванадесятих і поліелейних свят правиться Божественна літургія о **8.00**, напередодні всенічне бдіння о **16.00**.

У неділю по завершенні літургії працює **недільна школа для дітей**. Запрошуються усі охочі.

По недільних днях працює **монастирська лавка**, в якій можна скуштувати смачну монастирську випічку і багато іншого!

До Горбанівського монастиря починає ходити автобус

По недільних днях, починаючи з 2 лютого, для перевезення бажаючих помолитися за богослужінням у Богородицькому Горбанівському жіночому монастирі курсуватиме безкоштовний автобус за маршрутом Центр—монастир з кількома зупинками за таким часовим графіком:

- Центр (школа мистецтв) — 7.00**
зуп. Гетьмана Сагайдачного (колишня Фурманова) — 7.10
зуп. Боженка — 7.20
зуп. Розсошенці кінцева — 7.25
Горбанівський монастир — 7.30.

Відправлення автобуса з монастиря — по закінченню богослужіння із вказаними зупинками у зворотному порядку.

Читайте щоп'ятниці «Православний вісник» — додаток до «Відомостей Полтавської єпархії»

ВИХОДИТЬ У ГАЗЕТИ:

«Полтавський вісник»: передплатний індекс — 61582

ВІДОМОСТІ ПОЛТАВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ

Щомісячний часопис.
Засновник: Управління Полтавської єпархії Української Православної Церкви.
Свідectво про державну реєстрацію: KB №11359–232ПР від 20.06.2006р.
Передплатний індекс: 01125.
Адреса редакції: вул. Героїв Сталінграда, 1-б, м. Полтава, 36040, Україна.
Телефон/факс: +380 (532) 67-57-72.
Електронна пошта: pravpoltava@ukr.net

Головний редактор:
митрополит Полтавський і Миргородський Филип.
Заступник головного редактора:
Людмила Самойлова.
Фото: диякон Марк Кучеренко, Володимир Педан.

Листування з читачами ведеться тільки на сторінках газети. Автори несуть відповідальність за точність наведених даних.

Тираж номера: 3000 прим. Замовлення №2053302. Газету надруковано: ТОВ «Видавничий дім «Кераміст». 69057, м. Запоріжжя, вул. Седова, 16. Тел. (061) 228-10-30.

